

**DA LI POSTOJE STVARI
KOJE NE POSTOJE?**

DA LI POSTOJE STVARI KOJE NE POSTOJE?

Vodič za kritičko razmišljanje

VOJA ANTONIĆ

Voja Antić
DA LI POSTOJE STVARI KOJE NE POSTOJE?
Vodič za kritičko razmišljanje

Predgovor
prof. dr Dragan Popadić
Dejan Balinda

Copyright © 2000, 2025, Voja Antić
Copyright © 2025. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Grafički urednik
Dragana Mujezinović

Dizajn naslovne strane
Voja Antić
Foto: Slavomir Matejić

Štampa
DMD štamparija, Beograd

Tipografija
Adobe Text Pro,
Helvetica Neue

Prvo Heliksovo izdanje

ISBN: 978-86-6024-128-5

Smederevo, 2025.

www.heliks.rs

Sadržaj

Predgovor proširenom i dopunjenom izdanju vii

Predgovor izdanju iz 2000. godine xiii

Reč autora xv

Uz malu pomoć mojih prijatelja xxi

Poglavlje 1

NLO 1

Poglavlje 2

ZABLUDE 40

Poglavlje 3

ALTERNATIVNA MEDICINA 83

Poglavlje 4

ASTROLOGIJA 156

Poglavlje 5
PROROČANSTVA 191

Poglavlje 6
ČUDA 233

Poglavlje 7
TEHNIKE OBMANJIVANJA 261

Poglavlje 8
PARAPSIHOLOGIJA 300

Poglavlje 9
POLITIMISTIČKA EKONOMIJA 326

Poglavlje 10
NAUKA I PSEUDONAUKA 338

Umesto epiloga 401

Registar imena 404

O autoru 409

Predgovor proširenom i dopunjenom izdanju

Da li postoje stvari koje ne postoje? Postoje, naravno, ma šta nam o tome Voja Antičić u ovoj knjizi bude govorio. Uzmimo, na primer, računar Galaksiju. Jeste li ga ikad igde videli među tolikim Eplovima, Delovima, Samsunzima, HP-ima, Acerima, Asusima kojima smo okruženi? Niste. Pa ipak, pitajte za taj nepostojeći računar stariju generaciju i po osmehu prepoznavanja videćete da on i te kako postoji, i da u očima onih koji ga znaju predstavlja nezaboravljen simbol domišljatosti, radoznalosti i entuzijazma. Zamišljen pa napravljen daleke 1983. godine, bio je dokaz da mogu postojati i jeftini, domaći računari, računari koji se od delova mogu sklopiti po principu „uradi sam“. Mnogi su i danas zahvalni njegovom tvorcu, Voji Antičiću, što im je dao šansu da sami *naprave* svoj prvi računar i što je na njih preneo radoznalost za to kako računari rade.

Kao i Galaksiju, i ovu knjigu vidim kao rezultat Antičićeve autentične radoznalosti. Svet nauke i naučnih otkrića, pokušaja – nekad uspeh a nekad ne – da se nešto izmisli ili neka zakonitost otkrije, realnost koja se poput zagonetke postepeno otkriva racionalnom mišljenju – taj svet je, ubeden je Voja Antičić, beskrajno zanimljiv – o koristi po ljude i unapređenju ljudskih života i da ne govorimo. Ali, po svemu sudeći, taj svet nauke i ono iz čega je sagrađen (matematika, fizika, razne prirodne nauke) velikoj većini ljudi izgleda prekomplikovan, odbojan, a povrh svega i dosadan. Da bi život bio zanimljiviji, ljudi se okreću „stvarima koje

ne postoje“. Kao da su im zanimljive jedino priče o duhovima, čudima, natprirodnim moćima. Tražimo takve priče i volimo da verujemo u njih jer, ako sve to ne postoji, za naše lenje, uspavane umove ostao bi samo dosadni i bleđi svet racionalnosti i nauke.

Ovo potcenjivanje „stvari koje postoje“ nauštrb „stvari koje ne postoje“ uveliko je uzelo maha u popularnoj kulturi i u svakodnevnom životu. Tako, zanimljivija je postala astrologija nego astronomija, uprkos tome, ili baš zato, što ljude zvezdano nebo više i ne zanima, i ne pogledaju u njega, niti bi znali da pokažu gde je neka zvezda ili sazvežđe. Ljudi sa više strasti čitaju „otkrića“ kako „mali zeleni“ ili ljudi-gušteri tajno upravljaju ljudskim rodnom nego otkrića kako politički i korporativni centri moći upravljaju njihovim životima. Ljudi nestrpljivo čekaju još pametniju veštačku inteligenciju sa kojom bi satima pričali i savetovali se, ostavljajući svoje prijatelje za površne razmene poruka.

Otkuda tolika potražnja za stvarima koje ne postoje? Po Antoniću, deo odgovora leži u interesima onih koji nam te stvari reklamiraju i uspešno prodaju kao istinu. Poverujte u njih, i naći ćete se u svetu mistifikatora, šarlatana, varalica, sa njihovim ponudama i šarenim lažama, u svetu na čijem ulazu ćete pročitati: „Dobro došli u STVARNO zanimljiv svet!“. Postaćete im lak plen, jer ćete biti zavedeni njihovim pričama i obećanjima.

Da i dalje nastavim da tumačim Voju Antonića, on ne bi rekao da je taj svet nezanimljiv. Za radoznalog čoveka ima tu svega i svačega, verovatno može da se nađe i vrednih stvari, ali treba u njega ući i razgledati ga otvorenog, kritičkog, opreznog uma.

Knjiga se može podeliti na dva dela, koja se međusobno prepliću. Prvi i opširniji deo je, verujem, čitaocima zabavniji. Tu Antonić detaljno prikazuje različite pojave koje je, posle potpunijeg informisanja, precrtao kao „stvari koje ne postoje“ (NLO, astrologija, razne grane alternativne medicine, proročanstva, parapsihološki fenomeni...). Njihov detaljan i živopisan prikaz biće zanimljiv i onima koji u te pojave (nastave da) veruju, a i onima koji dele Antonićevo mišljenje. U svakom slučaju, očigledno je da je autor nastojao da što bolje upozna ove fenomene pre nego što je posumnjao u njihovo postojanje. Štaviše, mogao bih da se kladim da se potrudio da o nekim od ovih oblasti nauči više od onih koji se tim oblastima bave. Da li će se čitalac u svemu složiti sa njim, nije od presudne važnosti. Svedoci smo kako su, tokom ljudske istorije, mnogi od ovih fenomena više puta prelazili tamo-amo granicu između „postoji“ i

„ne postoji“, cela ova oblast se zasniva na agrumentima i svedočenjima koja se s vremenom menjaju, niko ne može tvrditi da je upoznat sa svim činjenicama niti da se neki krucijalni dokazi za i protiv neće već sutradan pojaviti.

Ukratko, lista postojećih i nepostojećih stvari nikad nije konačna. Nešto u šta smo dugo verovali može se pokazati kao iluzija, kao što nam i stvari koje ipak postoje lako mogu promaći kao stvari koje ne postoje. Nikad ne možemo biti potpuno sigurni. Uzmimo, na primer, telepatiju. Antonić navodi šaljive primere kako bi izgledao svet kad bi telepatija stvarno postojala. Učtivost bi nestala kao kategorija jer bi tajne misli odmah svima bile vidljive, poker u kojem svi znaju svačije karte bi nestao kao igra itd. Ali to je svet u kome telepatija postoji onako kako je predstavljena u popularnim filmovima, zapisima šarlatana i oglasima prevaranata koji nam nude svoje telepatske usluge. U ozbiljnim istraživanjima telepatija bi, čak i ako postoji, bila daleko neuhvatljivija, sakrivena iza praktične beznačajnosti i nepredvidljivosti. Čak i u Ganzfeld eksperimentima, precizno opisanim u knjizi, gde su joj stvoreni najpogodniji uslovi da se javi, ona se, izgleda, javlja u samo nešto većoj učestalosti od slučajne, toliko da je to praktično nevažno a uz to još i nepredvidljivo. Pa ipak, u preko stotinu studija širom sveta, verovatnoća da su pogađanja u tim eksperimentima bila potpuno slučajna procenjena je na 10^{-16} (Storm, Tressoldi & Di Risio, 2010). Slična je stvar i sa telekinezom. Rađene su stotine i stotine eksperimenata u kojima su se ispitanici trudili da se generator slučajnih brojeva ponaša na neslučajan način, recimo da češće generiše jedinice nego nule. Kad se pogleda rezultat hiljada takvih pojedinačnih pokušaja, jedinica se javila ne u 50% slučajeva već u – 51% slučajeva. Rezultat neupotrebljiv za neke praktične svrhe, ali robustan: verovatnoća da se tako nešto desilo slučajno je procenjena na $1,8 \times 10^{-35}$ (Radin & Nelson, 1989).

Drugi deo knjige, opisan podnaslovom, ili pravim naslovom, „vodič za kritičko razmišljanje“, važniji je deo knjige. U njemu se govori o tome kako bi trebalo procenjivati informacije koje do nas stižu da bismo se opredelili šta da verujemo i šta da radimo. Da bismo mogli kompetentno da sudimo, treba da znamo u čemu se sastoji veština kritičkog razmišljanja, šta je suština naučnog metoda i zašto je on toliko superioran nad drugim putevima saznavanja, koji su to mehanizmi koji nas lako navode na pogrešne zaključke, kako prepoznati potencijalnu manipulaciju.

O svemu tome se govori u ovoj knjizi. Primena ovog vodiča, naravno, daleko prevazilazi oblast kojom se knjiga bavi. Kritičko razmišljanje je korisno, neophodno u stvari, kad god donosimo neku odluku i zauzimamo neki stav.

Živimo u vreme u kojem, globalno, raste nepoverenje u nauku, deca ponovo umiru jer roditelji odbijaju da ih vakcinišu, hiljade ljudi veruju da je Zemlja ravna ploča. U Srbiji, živimo u vreme kupljenih diploma („Što da ne, pa samo znanje ničemu i ne služi, zar ne?“) i potcenjivanja nauke i obrazovanja. Ne zvuči preterano da u takvo vreme stalno moramo ponavljati da je u racionalnosti i nauci spas od opasnosti koje vrebaju ljudsko društvo. Ali i naučna zajednica je jedna interesna zajednica, podložna konformizmu i ličnim interesima. Mada ima izgrađene samokontrolišuće i samokorektivne mehanizme razvijenije i efikasnije nego bilo koja druga ljudska delatnost, i ona je podložna zabrudama i manipulacijama. Kritičko mišljenje bi trebalo da se suprotstavi i pojavi koja je takođe vidljiva: slepom verovanju naučnicima i nipodaštavanju svih ostalih istraživanja i aktivnosti sem naučnih – onome što, jednom rečju, zovemo scijentizam. I sami naučnici su često predstavljali stvari koje ne postoje kao da postoje, ali i poricali da stvari koje postoje zaista postoje. U svakom istorijskom periodu, lenjo, nekritičko mišljenje može da i kod javnosti a i kod naučnika stvori ubeđenje da je nauka, onakva kakva je u tom trenutku, jedino vredan ljudski poduhvat i da je otkrila sve što se otkriti može.

Zabavan primer kako mogu da ne postoje i stvari koje postoje jeste poricanje naučnika, krajem 18. i početkom 19. veka, da postoje meteoriti. Svejedno što su mnogi neobrazovani ljudi tvrdili da su videli i našli kamenje koje je palo s neba, to je proglašeno apsolutno nemogućim, jer odakle bi to kamenje moglo da padne? Jedan fizičar je rekao kako čak i da mu kamenje padne na nogu on i dalje ne bi poverovao u takvo nešto. Francuska akademija nauka je zvanično odbila da prihvati da kamenje pada s neba jer je nemoguće da takve stvari postoje. A iz straha da ne budu proglašeni sujevernim, i iz velikog poštovanja prema Francuskoj akademiji nauka, mnogi muzeji širom Evrope su svoje kolekcije meteorita bacili u đubre (Westrum, 1978).

Postoji izreka ispričana u mnogo verzija, a jedna je da, ako nam neko da ribu, nahraniće nas za jedan dan, a ako nas nauči da pecamo nahraniće nas za ceo život. To važi i za vežbanje kritičkog mišljenja. Daleko

je važnije podučiti nas *kako* da mislimo nego šta da mislimo. Svet onoga što postoji je dovoljno zanimljiv i vredan istraživanja, ali, da bi nam bio takav, potreban nam je um koji nije lenj već radoznao, kritičan, otvoren. Ako nemamo takav um, lako ćemo biti zavedeni varalicama, ne samo iz sveta kvazinauke već i političarima, trgovcima i mnogim drugim ribarima ljudskih duša. Pa, ako hoćete, zavedeni i sopstvenim željama i iluzijama. Knjiga *Da li postoje stvari koje ne postoje* pisana je veoma duhovito, čita se kao zabavno štivo koje se teško ispušta iz ruku, ali njena poruka je vrlo ozbiljna. *Ne dajte da vas zavedu!* takođe bi mogao da bude naslov ove Antonićeve knjige.

Reference

- Radin, D. I., Nelson, R. D. (1989). Evidence for consciousness-related anomalies in random physical systems. *Foundations of Physics*, 19, 1499–1514. <https://doi.org/10.1007/BF00732509>.
- Storm, L., Tressoldi, P. E., & Risio, L. D. (2010). A meta-analysis with nothing to hide: Reply to Hyman (2010). *Psychological Bulletin*, 136(4), 491–494. <https://doi.org/10.1037/a0019840>
- Westrum, R. (1978). Science and Social Intelligence about Anomalies: The Case of Meteorites. *Social Studies of Science*, 8, 461–493.

– prof. dr Dragan Popadić

Predgovor izdanju iz 2000. godine

Sve što nije oduvek postojalo neće zauvek ni opstajati, uveravaju nas filozofi. Tako i sopstvenu smrtnost, kao nešto što je neminovno, prihvatamo gotovo ravnodušno. Naučnici tvrde da će i Sunce s vremenom ostareti i umreti, a sa njim i naša planeta. Razumno je pretpostaviti da i naša vrsta, ako je već nekada nastala, takođe ima svoj život pa time i smrt. Ima li onda i detinjstvo, dečaštvo, mladost, zrelost i starost? Ako ima, na kom smo sada uzrastu?

Kakvom bismo se odgovoru najviše obradovali? Verovatno bi mnogi, po analogiji iz sopstvenog života, odabrali neki od ranijih perioda, možda tinejdžersko doba? Da li smo, po svom kolektivnom biću, najslabiji ovom uzrastu?

Mladim ljudima priliči da pomalo žive u budućnosti, da veruju kako je sreća moguća čim se otklone smetnje koje stvarnost iznova nameće. Samo u mladosti svaki novi dan bolji je od prethodnog. Mladog čoveka, i pored fascinantnih stvari koje postoje, uglavnom više zanimaju stvari koje se mogu jedino zamisliti. Mi, zapravo, više volimo da slušamo bajke nego što smo spremni da prihvatimo život kao nizbrdicu. Ne bismo se odrekli dečačkog poimanja pravde ili naivnog verovanja u istinu. Ne brinemo o stvarima o kojima treba brinuti, već o onima o kojima ne bi trebalo. Ovakav optimistički pomak svesti čini nam život podnošljivijim. Svako od nas i dalje je, makar koliko, sujeveran, lakomislen, povodljiv, naivan...

Čovečanstvo je mlado i po drugim osnovama. Prosečna starost svih živih ljudi, zbog visokog nataliteta na nivou planete, takođe odražava ovaj uzrast. Mladi smo i zbog toga što su nam još uvek neophodni političari, rukovodioci, idoli, pa i pripadnost raznim kolektivima; od plemena i nacija, pa sve do navijača sportskih klubova. Kad čovečanstvo dovoljno odraste, postaće nemoguća i sama vlast, ma koje vrste. Zrelom čovečanstvu nisu neophodni roditelji, a još manje su potrebni tutori.

Nesposobni za istinsko poštovanje, skloniji smo strahopoštovanju, pa stvaramo i takve religiozne autoritete. Gluposti koje smo kao vrsta učinili ratovima i nasiljem, jedino se mogu objasniti kao nepromišljenost. Ponašanje svake malo veće grupe ljudi, redovno je ispod ponašanja gotovo bilo kog njenog pojedinca. Kada smo deo gomile, oslobađaju se neke od kočnica koje smo sopstvenim obrazovanjem, vaspitanjem i odrastanjem već stekli i tako prerasli uzrast kome, kao vrsta, pripadamo.

Ono što je čovečanstvo stvorilo, stvorili su najpre oni „najstariji“ među nama. Uz našu pomoć, naravno. Ali nam je većina ugodnih dostignuća data onako kako to roditelji omogućavaju svojoj deci. Otuda i toliki raskorak između onoga što smo postigli i onoga što uistinu jesmo. Tako je moguće objasniti kašnjenje tzv. „duhovnog života“ kao posledice odrastanja, i materijalnih dostignuća, koje su posledica nataložene marljivosti. Mi smo poput dece koja su otkrila gde njihovi roditelji drže novac i koje su najbolje knjige u tatinoj dosadnoj biblioteci. Ali, našu nezrelu kolektivnu ličnost još uvek privlače stvari koje ne postoje.

– *Dejan Balinda*

Reč autora

S OVE STRANE ONOSTRANOG

I mao sam nepunih šest godina kad sam se teško razboleo. Dugo sam bio u kritičnom stanju, a jedina moja sećanja na to vezana su za dugi oporavak u bolnici. Postoji ipak nešto čega se dobro sećam: na bolnički prozor često mi je dolazio beli golub kome je oko noge bilo vezano parče crvenog konca. Tokom jedne posete, ispričao sam majci i baki za goluba i tada mi je baka, inače pobožna žena, rekla da je ona vezala končić za njegovu nogu i da me sada taj golub čuva. Ja sam joj verovao i osećao se sigurnijim kad je on bio na prozoru. Ubrzo sam počeo da ustajem i da ga hranim mrvicama hleba.

Mnogo kasnije, majka mi je pričala da je baka do kraja verovala da je taj golub bio moj čuvar i da njemu dugujem život. Niko nije ni pokušao da je razuveri, jer je ljubav između starijih osoba i unučića svetinja u koju se ne dira.

Od tada je prošlo mnogo godina. U jesen 1994. građanski rat je besneo u Bosni. Mada u njemu nisam direktno učestvovao, sticajem okolnosti našao sam se u jednoj vojnoj jedinici gde mi je posao bio da osposobim i pustim u pogon neke zaplenjene radio-uređaje. Stigao sam vojnim džipom kasno noću i, pošto su uređaji bili u kući, na oko pola kilometra od garnizona, tu sam se i smestio. Bio sam jedini stanar pored jednog vojnika i oficira čiji zadatak je bio da mi pomognu u poslu.

U vojsci se rano ustaje. Kad su moji domaćini videli sa koliko napora sam se probudio, obećali su mi jaku kafu. Izašao sam u dvorište, seo za

baštenski sto i, čekajući kafu, pokušao da shvatim gde sam se zatekao. Bili smo u podnožju planine, daleko od grada. Jutro je bilo sveže i ponegde je još bilo magle. U ratno vreme, kad užas postane deo svakodnevice, čoveka može da uteši pomisao da postoji nešto što je jače od ljudske gluposti: sunce koje nekim čudom još uvek greje, nebo koje je ipak plavo i drveće koje i dalje lista i donosi plodove.

Iza niske ograde bila je njiva sa nekoliko stabala šljive. Rodile su i prerodile; meštani su valjda bili u izbeglištvu, pa nikoga nije bilo da ih bere. Ne pamtim kad sam poslednji put jeo šljive, ali tada sam osetio želju da ih nabere i podelim sa svojim domaćinima.

Napravio sam nekoliko koraka i stao kao ukopan. Iznad moje glave preleteo je beli golub i sleteo na ogradu ispred mene. Nisam mogao da verujem svojim očima: oko noge mu je bio vezan crveni konac! Bio sam zbunjen kao nikada. Hteo sam nekome da ga pokažem, upro sam prstom u njega i okrenuo se, ali u dvorištu nije bilo nikoga osim mene i goluba. Dugo sam ga gledao, neodlučan šta da uradim. On je izvijao glavu i gledao me jednim pa drugim okom, kao da je hteo nešto da mi kaže. Približavao sam mu se stopu po stopu, da ga ne bih uplašio. Kad sam stigao dovoljno blizu da mogu da ga dodirnem, vrata iza kojih leđa su se otvorila i oficir je viknuo: „Ne idi iza ograde, tu je minsko polje!“

KOJE JE OBJAŠNJENJE ZA OVAJ ČUDAN DOGAĐAJ?

Prosto da prostije ne može biti: sve sam izmislio.

Koliko puta je svako od nas čuo priču koja se završava čudesnim i neobjašnjivim spasenjem? A priznanje da je izmišljena? I šta nas navodi na to da rado verujemo da je ceo svet počeo da funkcioniše po nemogućim pravilima, a odbijamo da saslušamo glas razuma koji za svaku pojavu nudi i racionalno objašnjenje?

Prvi razlog verovatno je taj što svi više volimo da budemo uspešno zavedeni nego da se suočimo sa površnošću svakodnevnog života. Ako smo nekome već poklonili poverenje, rado ćemo učiniti sve da mu pomognemo da ga održi, čak i kad počne da ga zloupotrebljava. U suprotnom, morali bismo da priznamo da smo prevareni. Ova naša „saradnja“ sa osobom koja prodaje maglu važan je činilac na koji računaju imaooci „natprirodnih moći“.

Drugo, svi smo mi emotivna bića i uključivanje intimnih činilaca u radnju (deca, voljene osobe, roditelji) smatra se nespojivim sa

obmanjivanjem. Pominjanje tako svetih stvari garancija je da se celoj situaciji pristupa iskreno i bez želje za zloupotrebom. Ovo naročito dobro znaju nadrilekari koji će nam lako izvući i poslednju paru kad je neko od naših dragih teško bolestan. Celog života neko nas zasipa neistinama da bi nas naveo da „dobrovoljno“ radimo za njega. Svi smo pravili prve korake u životu uz priče da u podrumima žive strašna bića, kako bismo bili poslušniji i lakši za čuvanje. U vojsci postajemo žrtve psihoze straha i uverenja da su svi oko nas neprijatelji, jer ćemo tako manje razmišljati i bićemo oprezniji. Kasnije slušamo patriotske priče iz kojih proizlazi da je najveća čast dati život za domovinu i da je to važnije nego sačuvati ga za sebe i svoju porodicu.

Zato nije nikakvo čudo što postajemo žrtve ljudi koji su eksploataciju usavršili do te mere da se svi utrkujemo i strpljivo čekamo u redu kako bismo platili za to što ćemo od njih dobiti. Alatka kojom oni ovo rade često je verovanje u onostrane sile, u nepostojeće pojave i u mitska bića. Oni će nas, naravno za pristojnu novčanu naknadu, osloboditi od „uroka“, reći nam neke tajne koje nama nisu ali njima jesu dostupne, ili će nas čak uveriti da treba da upravljaju našim životima i da umesto nas donose važne odluke. Onoga trenutka kad na to pristanemo, mi se već nalazimo u njihovoj vlasti.

Da bih bolje odslikao šta pod ovom „vlašću“ podrazumevam, poslužiću se jednim događajem. Ovoga puta istinitim, a ne izmišljenim. Sedeo sam na terasi restorana na morskoj obali i pio kafu. Jutarnji morski ambijent bio je savršen, jedino što ga je remetilo bila je grupa romske dece koja su neumorno obilazila stolove i „proknjižavala“ goste (da ne kažem prosila). Čak i kad bi im neko dao novac, time ne bi otkupio mir i slobodu nego bi oni tek tada navaljivali, tražeći još. Bili su mi simpatični, ali je bilo i netolerantnih gostiju, pa sam čekao da najnervozniji od njih „eksplodira“, što se uskoro i dogodilo; svoj bes iskalio je na kelneru, grubo mu zamerivši što ne udalji grupu koja prosi. Odgovor kelnera bio je kratak i indikativan: „Ne smem, jer kunu“.

Tako je grupa nejake dece potčinila sebi kelnera, upotrebivši njegovo verovanje u kletvu. Mada toga možda nije ni bio svestan, on se već nalazio pod njihovom vlašću. Ovaj primer je bezazlen, ali ima i mnogo ozbiljnijih, čak i strašnih primera u kojima su ljudi ostali bez imovine, slobode, zdravlja, pa i života samo zato što nisu umeli da razmišljaju kritički i što su dozvolili nekome da zloupotrebi njihovo verovanje u nepostojeće sile.

IMA LI SMISLA ŽIVETI BEZ VEROVANJA?

U narodu (ne samo našem) uvreženo je mišljenje da onaj ko ne veruje u natprirodne stvari ne veruje ni u šta. Duha imaju samo oni koji žive duhovnim životom, a oni koji ne prihvataju takva verovanja dobijaju pogrdan epitet „nevernici“. Zaista, šta ostaje ljudima koji radije veruju svojim očima nego vračarama, astrolozima, nadržilekarima, rašljarima? Da li je njihov život siromašan, lišen duha, jesu li ti ljudi uskraćeni za nešto? Jesu li oni emocionalno hladni, previše racionalni, neinteresantni? Ima li uopšte smisla živeti bez ovakvih verovanja?

Čovek koji čini smislene stvari, provešće život koji ima smisla. Život je neinteresantan samo ljudima koji su i sami neinteresantni; verovanje u besmislene i nepostojeće stvari može da im oduzme vreme i da im suzi prostor za nešto što bi možda moglo da ih duhovno obogati. Samo slobodan čovek može da uživa u jednostavnom zadovoljstvu kao što je šetnja obalom reke, čitanje dobre knjige, podizanje dece ili stvaralački rad. Njemu nije potrebna magija da bi pokrenuo svoje duhovno biće.

SISTEM VEROVANJA I SISTEM VREDNOSTI

Život posle smrti, Tajne vašeg dlana, Ezoterična astrologija, Ruke koje leče, Poruke zagrobnog života, Tajne stepena zodijaka... Ovo je samo mali broj naslova od nekoliko stotina knjiga koje se nude poklonicima savremenog sujeverja. Stiče se utisak da čitaocu nije ostavljena mogućnost da ne veruje u paranormalne pojave, jer ne postoji nijedna knjiga koja bi, kao protivteža navedenim naslovima, pružila pogled iz suprotnog ugla. Kao da su se svi borci za racionalan pogled na svet predali i priznali poraz od raznih mistika i „stručnjaka“ za lov na ljude u nevolji.

Šta je razlog ovome? Da li to što u ovim dramatičnim godinama teške ekonomske i političke krize dolazi do pojave koju zovemo *pomeranje sistema vrednosti*, kad se priznati ljudski kvaliteti (znanje, kreativnost, plemenitost, poštenje) zanemaruju na račun osobina zasnovanih na sebičnosti? Ili to što su mnoge unesrećene porodice prinudene da napuste mesta u kojima su živele i da promene sredinu, ne uspevaajući da očuvaju svoje navike i folklorne običaje, a ni da prihvate kulturu sredine u kojoj su se zatekli? Ovu prazninu kod njih popunjavaju prepredeni ljudi koji tuđu nesreću koriste da bi bez mnogo truda ostvarili materijalnu korist. Nimalo slučajno, isto krizno vreme praćeno je i porastom verovanja u natprirodne sile. U nemogućnosti da pronađu spas u

ovozemaljskom svetu i u racionalnom načinu razmišljanja, nesrećni ljudi traže izlaz u ezoteričnom pogledu na život i u okultnim delatnostima. I ne samo da tu ne nalaze spas, nego upadaju u zamke raznih mistika koji im skupo naplaćuju svoje obmane.

U ovome im pomažu i mediji, koji su takođe na udaru krize pa ustupaju prostor svakome ko je u stanju da to plati. Tako se stvara kolo u kome izvorni ljudski kvaliteti tonu sve dublje, a na površinu isplivava zlo. Ali cilj ove knjige nije da menja nešto u šta neko veruje. To je lično pravo svakog od nas i niko ne može da nam ga oduzme. Mnogo je važnije da razvijemo osećaj koji će nam reći gde prestaje verovanje a gde počinje zloupotreba verovanja. Korak je samo jedan, najčešće neprimetan; da bismo mogli da ga izbegnemo, moramo da razmišljamo kritički, a to znači da razmišljamo jasno, precizno, bez predrasuda i da napravimo razliku između verovanja za svoje zadovoljstvo i verovanja na koje nas je naveo neko drugi da bi zadovoljio svoje interese. Ako ova knjiga može da pomogne u tome, onda je opravdala trud uložen u njeno stvaranje.

Uz malu pomoć mojih prijatelja

Nekoliko ljudi zaslužuje moju zahvalnost za nesebičnu pomoć koju su mi pružali dok sam radio na ovoj knjizi. Osim što su me podržali u ideji da „otvorim front“ za borbu koju tek započijem ovom knjigom, svako je pronašao još poneki način da mi pomogne. To su:

Profesor dr Dušan Ristanović, s kojim sam neprekidno vodio živu i konstruktivnu raspravu. Mada sam od njega, kao profesora biofizike, zatražio samo stručni stav povodom jednog univerzitetskog udžbenika, neočekivano sam dobio dragocenog saradnika i konsultanta za mnoge teme, počev od medicine pa do teorije kvanta. Dr Ristanović je jedan od retkih profesora koji dozvoljavaju i mišljenje koje se razlikuje od njihovog pa mi je, umesto da mi nameće svoj stav, pomogao da sam pronađem meru u najosetljivijem pitanju – određivanju granice između religije i savremenog sujeverja. Tako mi je u poglavlju o Biblijskim proročanstvima samo naznačio da on kao pravoslavni hrišćanin ne prihvata takav pristup kritičkoj analizi Biblije, ali mi ni tu nije uskratio svoju pomoć oko stilske korekture teksta.

Profesor dr Dragan Popadić, jedini aktivni borac na frontu protiv savremenog sujeverja koga sam do sada imao prilike da upoznam. Uz to strpljiv i dragocen sagovornik za stručna pitanja koja objašnjavaju psihološki

mehanizam i ljudsku potrebu da se veruje u paranormalno. Kad se utire put po neutabanoj stazi, kao što je kod nas borba protiv zloupotrebe verovanja u natprirodno, od velikog značaja je pomoć i podrška ovako uvaženog i stručnog istomišljenika.

Profesor dr Žarko Korać, živa enciklopedija za teme koje izučava parapsihologija i za dela svetskih autora koji su je obrađivali. Profesor Korać mi je stavio na raspolaganje vrednu kolekciju knjiga iz ove oblasti.

Profesor Aleksandar Mandić, koji je nesebično podelio sa mnom svoje veliko iskustvo i veštinu komunikacije sa čitalačkim auditorijumom.

Dejan Balinda, čiji analitički duh i odmerenost u diskusiji mogu da budu dobar primer svakome ko želi da izgradi svoj stil obraćanja publici. Osim što je svaki put bio od pomoći kad sam želeo da prodiskutujem neki stav ili gledište izneto u ovoj knjizi, od njega sam naučio i neka zlatna pravila, mada često nije bio ni svestan toga da ih je izgovorio. Recimo, da kod sagovornika (ili čitaoca) ne treba ostaviti utisak da nešto znaš, nego da imaš šta da kažeš.

Marijana Anastasijević, koja nije žalila vremena i truda da mi pomogne oko finalne gramatičke i stilske korekture teksta.

Nenad Veljković, čovek za koga nema tajni kad treba pronaći neki podatak, knjigu ili kad treba sklopiti kontakt sa ljudima. Bez tog njegovog dara, mnoga „gvozdена vrata“ ostala bi zatvorena i posao oko pripreme rukopisa bio bi mnogo teži.

Korisnici kompjuterske mreže Sezam Pro s kojima sam, u konferenciji *Civilizacija*, preko monitora i kompjuterske tastature često „lomio koplja“ o pitanjima koja obrađuje ova knjiga. Mada sam ovde imao malo istomišljenika i mnogo oponenta, vatrena diskusija sa nevidljivim sagovornicima pomogla mi je da izoštrim svoje stavove i da svaki pojedinačno podvrgnem proveru „uživo“.

Oni misle da se preko jedne laži može, sa nešto
veštine i brzine, preći kao preko mosta koji posle
ostane iza njih, nepotreban i neupotrebljiv, dok oni
nastave svoj put ka cilju koji je sav od stvarnosti
i istine.

– IVO ANDRIĆ, *Znakovi pored puta*

Poglavlje 1

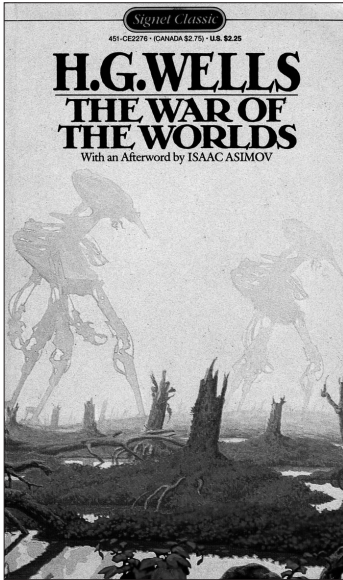
NLO

Nekad mislim da smo sami u svemiru, a nekad da nismo. Obe ideje izgledaju mi podjednako zastrašujuće.

– ARTUR KLARK

Dana 30. oktobra 1938. godine u 20 časova na radio programu CBS-a emitovana je radio-adaptacija romana H. G. Velsa *Rat svetova*. Mada je u originalnom delu radnja smeštena u viktorijansku Englesku, Hauard Koh je u radio-adaptaciji premestio priču u savremenu Ameriku, u pitomi Nju Džersi. „Loši momci“ u ovoj priči su Marsovci: stigli su u monstruoznim ratnim mašinama iz kojih toplotnim zracima i otrovnim gasom polako ali temeljno uništavaju ne samo hiljade ljudi, nego i sav živi svet na Zemlji. Napetost i panika rastu dok se neprijatelj približava Njujorku. Svi su izgledi da će kraj za ljudsku rasu biti tragičan, ali su u raspletu priče Marsovci ipak pobeđeni i uništeni, i to ne zaslugom ljudi nego bakterija i virusa, za koje nisu imali razvijen imunski sistem odbrane.

Priča je za to doba bila originalna kao malo šta dotad viđeno, ali to nije bilo dovoljno nemirnom duhu dvadesetogodišnjeg Orsona Velsa. On se potrudio da emisija ne liči na priču, nego ju je predstavio u obliku radio-vesti.

*Slika 1.1 Naslovna strana knjige
Rat svetova Herberta Džordža Velsa*

Efekat je prevazišao sva očekivanja. Po celoj zemlji ljudi su u panici istrčavali na ulice, očajni i uplašeni za svoj život i za sudbinu sveta. U studiji „Invazija sa Marsa: psihologija panike“, koju je na Princstonskom univerzitetu vodio Hedli Kentril, utvrđeno je da je od šest miliona ljudi, koliko je pratilo ovu radio-dramu, svaki šesti mislio da sluša prenos stvarnog događaja. To znači da je rezultat ove šale bio milion nasmrt preplašenih ljudi! Neki od njih su izlazili sa oružjem u rukama i pucali u uličnu rasvetu i u vodotornjeve. Policija je registrovala čak i pokušaje samoubistava, jer je bilo i nesrećnika koji bi radije umrli od svoje ruke nego od oružja zlih Marsovaca.

Pomenuta psihološka studija pokazala je da je koren ovog događaja bio znatno složeniji nego što se tada pretpostavljalo. Po nekim zaključcima autora studije, moglo bi se reći da je strah od Marsovaca dobrim delom bio strah od nemačkih nacista, jer su samo nekoliko meseci pre emitovanja drame Hitler i Čemberlen na sastanku u Minhenu za dlaku izbegli rat čiji početak se očekivao još u martu. Situaciju je zaoštrila i službena nota kojom je nedugo pre emitovanja priče američki predsednik Ruzvelt poslao upozorenje Hitleru da se odrekne teritorijalnih pretenzija prema svojim susedima. Tako su neki Amerikanci, koji su čuli samo deo radio-drame, pomislili da čuju informaciju o nemačkom napadu na njihovu zemlju. Evo jedne od brojnih izjava građana:

Bio sam siguran da su Nemci došli da nas otruju gasom. Kad je spiker rekao da su to Marsovci, pomislio sam da on zapravo i ne zna da je njih poslao Hitler.

Amerika je u to vreme bila u strahu od rata, ali ne od napadača sa Marsa nego od mnogo bližeg neprijatelja: Trećeg rajha. Nepunu deceniju kasnije, kad je nacizam pobeđen, politička karta sveta počela je da se menja a s njom i priče i filmovi o vanzemaljcima. Sve manje je bilo Marsovaca naoružanih izvorima smrtonosnih zraka i otrovnog gasa, a sve više su dolazili kao prijatelji i posrednici koji će pomoći ljudima da okončaju svoje sukobe i da lepše žive. Ipak, „zamena teza“ iz prvog fiktivnog napada vanzemaljaca ostaće model po kome ćemo često moći da objasnimo razloge naših strahova i otkrijemo neispunjene želje.

Posle objavljivanja ove studije i brojni psiholozi s mnogih drugih svet-skih univerziteta analizirali su ove masovne histerije. Evo kratkih rezimea i zaključaka najpoznatijih studija:

- Okvir znanja i iskustvo svakog pojedinca ima snažan uticaj na to kako će spoljna zapažanja biti interpretirana i prihvaćena kao realnost (Buckhout 1974).
- Opažanje je vrlo nepouzđano i sklono greškama (Loftus 1979; Wells i Turle 1986; Ross, Read i Toglija 1994).
- Ovaj efekat je već bio poznat kao rezultat stresnih, dvoznačnih i nedefinisanih događaja (Sherif i Harvey 1952; Asch 1956; Krech, Crutchfield i Ballschey 1962).
- Ljudski mozak ni po čemu ne funkcioniše kao video kamera i ne može da memoriše svaki podatak koji su čula registrovala. Ljudi ne tumače informacije onako kako ihvide, nego onako kako ih je njihov mozak obradio. Osim toga, sećanja na događaje nisu statična i nepromenljiva, nego se povremeno obnavljaju i rekonstruišu. (Loftus i Ketcham, 1991).

Zaključak ove poslednje studije potkrepljen je primerom svedočenja izvesne Džejn Din, koje je Kentril citirao u prvoj studiji. Ona je rekla da je najrealističniji deo radio-drame bio onaj u kome se govorilo o „mlazevima plamena koji su se prolamali kroz celu zemlju“. Istina je, zapravo, da se u celoj drami ne pominje nikakav plamen, a još manje mlazevi.

Prošao je skoro ceo vek od ovog događaja. Jesmo li izvukli neku pouku? I, što je podjednako važno, može li sve to ponovo da se dogodi?

Na ovo pitanje lakše ćemo odgovoriti ako se pre toga zapitamo da li je sličnih paničnih reakcija bilo i u prošlosti. Tada nije postojao radio kojim bi bilo moguće izazvati munjevitu reakciju kao 1938. godine, ali treba se setiti masovnog straha tokom srednjeg veka, izazivanog verovanjem u ljude koji se pretvaraju u razne životinje, naročito u vukove (vukodlaci). Takođe, u 17. i 18. veku je postojao masovni strah od veštica i đavola, što je imalo za posledicu lov na veštice i inkviziciju. Ovu paniku je desetine hiljada nedužnih ljudi platilo umiranjem u najtežim mukama.

Da, takva panika može da se ponovi i danas, možda i u većim razmerama. Tema ovoga puta ne mora da bude opasnost iz svemira, jer na svetu veliki broj ljudi veruje u natprirodne pojave, pa su mogućnosti zapravo i šire. Teško je prognozirati kakve sve oblike ova panika sada, u 21. veku, može da poprimi. Ali uz tako rašireno verovanje u onostrano, „gorivo“ za ovu paniku i te kako postoji i čeka samo da još jedan genije, kao što je bio Orson Vels, zapali fitilj.

UTAKMICA KOJA JOŠ UVEK TRAJE

Malo koja tema može tako da rasplamsa diskusiju kao pitanje da li nas povremeno posećuju inteligentna bića sa drugih svetova. Javnost se podelila na dva tabora: na one koji ne sumnjaju u to da smo često bili domaćini vanzemalcima i na skeptike koji tvrde da će poverovati u to tek kad vide nedvosmislene dokaze. I jedni i drugi počeli su da se udružuju u grupe u kojima razmenjuju iskustva i utvrđuju strategiju zajedničkog napada na suprotni tabor: prvi su *ufolozi* (od engl. *UFO – Unidentified Flying Object*, neidentifikovani leteći objekat, NLO), a drugi su prihvatili jednostavan naziv – skeptici.

Već u startu borba je bila neravnomerna, iz jednostavnog razloga što je moguće dokazati da nešto postoji, ali ne i da ne postoji. Ako ja, recimo, pretpostavim da u ovom trenutku na vašem ramenu sedi nevidljivi Marsovac i zajedno sa vama čita knjigu koju upravo držite u ruci, a vi tvrdite da je to glupost, onda bih ja eventualno mogao da dokažem svoju hipotezu ako, recimo, uhvatim jednog ili ga nekako snimim tako da ipak bude vidljiv. Vi ste u nepovoljnijem položaju, jer je nemoguće pribaviti dokaz da on *ne postoji* i vaša tvrdnja je osuđena na to da zauvek ostane nedokazana.

Čak i ako ja nikad ne dokažem svoju tvrdnju, ona će ipak biti manje ili više uverljiva hipoteza koja će uvek imati svoje sledbenike. Teško da će rasprava nešto pomoći; ako sam ja uveren u svoju tvrdnju, neću dozvoliti da me razuverite. Treba se setiti ovoga kad u poglavlju „Nauka i pseudonauka: veština kritičkog rasuđivanja“ stignemo do diskusije o tome čija je obaveza da u raspravi dokaže tvrdnju i da li je *nepostojanje dokaza* isto što i *dokaz o nepostojanju* nečega.

Formalno gledano, dosad nije iznet nijedan neoboriv dokaz o poseti bića s druge planete koji bi uverio i skeptike (ufolozima dokazi nisu potrebni jer oni veruju i bez njih). Postoje izjave svedoka, ali one ne mogu da budu dokaz, postoje atraktivne fotografije i filmovi, ali oni su bez izuzetka dvosmisleni i nedovoljno uverljivi. Bilo je vesti u štampi da su pribavljeni i navodni materijalni dokazi (u vidu fragmenata sve-mirskih brodova, pa čak i tela bića s drugih planeta), ali nikada ništa od toga nije ponuđeno javnosti.

Svako od nas već ima svoj stav o ovome, ali kod mnogih je on nedovoljno iskristalisan. U nedostatku činjenica lakše se okrećemo svojoj intuiciji, ali to nije dovoljno za nepristrasan stav. Ovde su izneti argumenti kojima se služe dva suprotna tabora: ufolozi i skeptici.

Suprotno onome što svako u prvom trenutku pomisli kad čuje skraćenicu NLO, ovaj naziv nigde ne sugerise da je reč o vanzemaljskim tvorevinama. Kad je nešto neidentifikovano, to naprosto znači da mu se ne zna priroda, poreklo i funkcija. Ljudi koji se ovim bave čak su predložili da se ovaj naziv zameni još uopštenijim, *neidentifikovane leteće pojave*. Razlog za ovaj predlog je u tome što se ne prijavljuju samo pojave fizičkih objekata. Pojava svetlosti na nebu mogla bi da bude uzrokovana i nekim od prirodnih zakona, recimo oslobađanjem neke energije ili prelamanjem svetlosti, pa tu nema osnova da se govori o objektima.

ČINJENICE KOJE IDU U PRILOG UFOLOZIMA

Prema istraživanju Galupovog instituta iz 1981. godine, 95% Amerikanaca je čulo za NLO, 57% veruje da oni postoje kao vanzemaljska tvorevina, a 9% čak misli da su ih bar jednom u životu videli.

Osnovna prednost ufologa je njihova brojnost; teško je sumnjati u nešto u šta veruje tako veliki broj ljudi. Sledeća pogodnost koja im ide „naruku“ je očigledna naklonost medija, i to ne toliko televizije i radija koliko štampe. Izgleda da je senzacionalizam, koji je prisutan u svim

svedočenjima ili dokazima koje iznose ufolozi, veoma potreban štampi u konkurentskoj borbi protiv elektronskih medija. Osim toga, postoje dve specifičnosti koje nudi štampa, a koje idu u prilog ufolozima. Prva je prenošenje (često romansiranih i doteranih) izjava očevidaca u pisanoj formi, tako da čitalac ne može da ih proceni i da donese sud o stepenu njihove objektivnosti (jer mu za tu procenu nedostaje vizuelni kontakt, koji je svojstven televiziji, a ne štampi), a druga je ta da je novinska fotografija nesavršena, pa je dobrodošla za prezentovanje uvek pomalo mutnih i nedefinisanih snimaka NLO-a.

A šta sami ufolozi koriste kao dokaze da su u pravu? Prvo, to su izjave svedoka, često praćene podacima o njihovom društvenom statusu. Zatim fotografije i filmovi koji su, doduše, često neoštri, ali su u saglasnosti sa svedočenjem. Takođe, kao argument koristi se i nedostatak činjenica koje bi skeptici trebalo da iznesu u cilju obaranja „dokaza“.

Teško da će se ova debata, koja ponekad prelazi granice pristojnosti, ikad završiti osim ako se jednog dana na Zemlju spusti vanzemaljska letilica sa inteligentnom posadom, kontaktira s ljudima i to bude praćeno snimcima i fotografijama koji su jasni i nedvosmisleni. Još ako nam ostave i „poklone“ i ako nauka dođe do istorijskih i tehničkih saznanja o civilizaciji koja nas je posetila, svi će biti zadovoljni. Ostaće samo eho rasprave, jer će ufolozi ponavljati „mi smo oduvek govorili...“, a (bivšim) skepticima ostaće samo da gundaju „sad nas jesu posetili, a onda je to bila samo mašta...“

LOGIKA RADI ZA SKEPTIKE

Ma koliko naše emocionalno biće želelo da negde u svemiru pronade (po mogućstvu inteligentan) život, neke činjenice govore u prilog tome da će to još dugo ostati samo pusta želja. Ovde ne govorimo o tome da li u svemiru ima ili nema inteligentnih civilizacija, osim naše, nego kakve su naše šanse da s njima stupimo u kontakt.

Najveći problem, dakako, jesu nezamisliva prostranstva koja treba da se prevale da bi do takvog kontakta došlo. Čak i ako bi bilo moguće putovati brzinom bliskom brzini svetlosti (sudeći po Ajnštajnovoj *teoriji relativiteta*, više od toga ni pod kakvim okolnostima neće biti moguće), putovanje do najbliže zvezde trajalo bi nekoliko zemaljskih decenija, a nema garancije da ćemo i tamo, kao i u izvesnom broju obližnjih galaksija, naći ono što tražimo.

Otkud ovakva tvrdnja? Odgovor je jednostavan: komunikacija elektromagnetnim talasima. Teško je zamisliti da jedna inteligentna civilizacija ne bi koristila pogodnosti koje nudi radio-komunikacija. Ako na nekoj planeti ima inteligentnog života, onda na njoj vrvu od radio-talasa različitih frekvencija. Zato je na Zemlji postavljeno mnogo radio-teleskopa koji istražuju ogromna svemirska prostranstva, osluškuju razne galaksije u širokim opsezima elektromagnetskog zračenja. Ipak, dosad ništa osim prirodnog kosmičkog šuma nije registrovano. Ništa što bi ličilo na poruku, komunikaciju ili poziv. Čak se periodično šalju poruke i osluškuju eventualni odgovori, ali bez ikakvog uspeha.

Postoji još jedna činjenica koja ide u prilog skepticima. Mnogo je svedoka koji tvrde da su videli vanzemaljske letilice; logično bi bilo pretpostaviti da su to pretežno ljudi koji po prirodi svog posla drže pogled uprt u nebo, dakle profesionalni astronomi. Ali njih među svedocima skoro da nema, čak ni astronoma-amatera! Zašto se vanzemaljci ne pokazuju stručnjacima, nego ljudima koji gledaju u nebo samo zato što nemaju druga posla? Možda zato što astronomi imaju dovoljno iskustva i mogu da prepoznaju i objasne pojave u kojima mi smrtnici vidimo samo ono što nam sugeriše mašta.

Za sve ovo, naravno, moguće je izneti i kontraargumente. Ko može da garantuje da je Ajnštajново shvatanje sveta teoretski maksimum koji jedna civilizacija može da dosegne i da ne postoje prečice kojima bi se skratilo putovanje? Zatim, zašto bismo očekivali da neko koristi radio-komunikaciju ako je upoznao i udobnije načine prenosa informacija? I na kraju, niko od ufologa nije tvrdio da su baš sva svedočenja o poseti vanzemaljaca tačna; neka je ispravno i 1% od svih, pa i samo jedno jedino svedočenje, i teza je dokazana! Zašto bi onda taj svedok morao da bude baš astronom?

ZAMKE U KOJE UFOLOZI NAJČEŠĆE PADAJU

Prelistavajući veliki broj priča očevidaca, od kojih su neke beskrajno naivne, neke duhovite i maštovite a neke čak prilično uverljive, stiče se utisak da su ovde u većini ljudi koji jedino žele da lansiraju priču i da na njoj nešto zarade, najčešće od prodaje štampi. Pored zarade, u isto vreme će prečicom, bez mnogo muke, doći i do publiciteta. Zanimljivo je da im u tome redovno pomažu zavedeni ljudi, tako što šire priču svima koji su gladni senzacija.

Osim njih, sasvim sigurno ima i ljudi koji su najiskrenije preneli svoja zapažanja u vezi sa neidentifikovanim letećim objektima, štagod da je to bilo. Obe ove grupe, bez obzira na motive, pravi su zlatni rudnik za ufologe koji ove informacije klasifikuju i bez ikakvog kritičkog stava predstavljaju kao dokaze.

Praveći previde, ufolozi čine lošu uslugu sebi, jer daju argumente skepticima da ih pobijaju na svakom koraku. Ako sebe smatrate ufologom, znajte da iz sledećih primera nećete naučiti ništa, osim da bi se trebalo kloniti insistiranja da leteći tanjir vidite na svakom mestu i po svaku cenu. Evo najčešćih grešaka:

- Prihvatanje fotografija i video-zapisa kao neoborivih dokaza (kompjuterom se slike i video-snimci tako uverljivo manipulišu, da uvek treba ostaviti izvesnu dozu sumnje u njihovu autentičnost).
- Proglašavanje podataka iz dnevne štampe za relevantne.
- Mišljenje da se naučnofantastični filmovi zasnivaju na mogućim stvarima.
- Proglašavanje svega nepoznatog za vanzemaljski leteći tanjir. Ovo je podjednako neosnovano kao, recimo, tvrdnja da je svako javno i naučno saopštenje u stvari pokušaj vlade da sakrije istinu.
- Ako nema dovoljno dokaza za potvrdu da je reč o letećem tanjiru, onda je najlakše zastupati tezu da su vanzemaljci uklonili dokaze o poseti.
- Korišćenje metoda eliminacije kako bi se dokazalo da je to što je viđeno bio leteći tanjir. Uz istu logiku moglo bi da se dokaže da se radi o veštici na metli ili o disku bacača sa prošlogodišnjih Olimpijskih igara.
- Olako odbacivanje kontraargumenata. Ako se neka činjenica ne uklapa u teoriju, onda je nju najlakše odbaciti.
- Ignorisanje efekta adrenalina na svedoke koji tvrde da su videli NLO. Jak stres kod ljudi stvara uslove za pogrešno opažanje i čini ih sugestibilnim.
- Mišljenje da radarska slika, slično televizijskoj, pokazuje samo ono što postoji i na onom mestu na kome postoji. U stvarnosti, radar ponekad pokazuje i predmete koji ne postoje ili na svom ekranu iscertava isti predmet na više mesta; radarski signal je često pun raznih refleksija, koje stvaraju fantomske odraze. To je razlog što

svi avioni imaju transpondere (primopredajne uređaje koji pojavljavaju signal i šalju nazad kodove za identifikaciju), jer jedino tako može se sa sigurnošću locirati letilica.

- Povezivanje pojave NLO sa paranormalnim pojavama i raznim okultnim radnjama.
- Mišljenje da je leteći tanjir sa druge planete verovatniji nego šala tehnički obrazovanih tinejdžera.
- Uzimanje izjava uniformisanih ljudi ili javnih ličnosti za dokazanu istinu. Ima policajaca koji krađu i lažu, vojnih oficira sa psihičkim poremećajima koji izazivaju gubljenje kontakta sa realnošću, kao i ljudi od autoriteta kojima logičko rasuđivanje nije jaka strana pa olako donose pogrešne zaključke.
- Uplitanje emocija i ličnih želja u svedočenje ili u presuđivanje o tome što je viđeno. Često je stil nastupa ovakvih svedoka takav da je njihov osnovni cilj postizanje efekta kod publike.
- Mišljenje da je u stanju hipnoze moguće napraviti od čoveka videokameru koja može sa sigurnošću da reprodukuje svaki događaj.
- Očekivanje da vanzemaljci mogu i žele da reše naše „zemaljske“ probleme.
- Čudan crtež sa nerazumljivim znacima nacrtan na zemlji ili pesku. „Aha! Vanzemaljci su bili ovde!“
- Ako ne verujemo pacijentu duševne bolnice koji tvrdi da je Napoleon (i naravno i sam veruje u to), zašto onda bezrezervno verujemo čoveku koji tvrdi da je proveo dve nedelje na vanzemaljskom brodu gde su mu „ispirali mozak“?

POSTUPAK ANALIZE FOTOGRAFIJA NLO-A

Svako od nas kad vidi fotografiju ili video-zapis odmah pomisli da pred sobom ima objektivno predstavljen prizor i uglavnom ne sumnja u to što vidi. Stvarnost ipak ume da bude drugačija; čak i ako zanemarimo mogućnost foto-montaže ili generisanja snimka veštačkom inteligencijom (što spada u domen tehničkih obmana), ostaje nam još mnogo zamki u koje ćemo nenamerno upasti kada dobijemo snimke vanzemaljskih letilica. Treba, recimo, biti iskusan meteorolog pa na sledećoj slici umesto džinovskih svemirskih brodova videti lentikularne oblake, kakvi se javljaju u nekim delovima sveta. Ako hoćemo da prilikom analize fotografija izbegnemo slične zamke, evo na šta treba da obratimo pažnju:

Slika 1.2 Lentikularni oblak

- Gde se tačno NLO nalazi na fotografiji? Da li je u sredini, lepo uoštren i centriran? Ako nije, upitati autora zašto nije.
- Zašto je snimak napravljen? Da li je autor primetio NLO? Ako jeste, onda bi verovatno trebalo da bude više snimaka (onoliko koliko je imao vremena za snimanje ili prostora na memorijskoj kartici), a ako nije, korisno je proveriti da li su to obične refleksije (koje ponekad nastaju i u samim objektivima) ili, možda, jato ptica ili insekata u letu. Malo je verovatno da će neko štedeti film ili prostor na kartici kad pred sobom ima objekat kao što je NLO.
- Da li je oštrina NLO-a različita od oštine pozadine? Ako jeste (bez obzira da li je neoštar NLO ili pozadina), NLO je bio u blizini foto-aparata ili telefona kojim je snimljen, recimo ispod pet metara, mada to zavisi od žižne daljine objektiva i otvora blende (kamere na mobilnim telefonima imaju znatno veću dubinsku oštrinu). Pomoć eksperta za fotografiju ovde je dobrodošla.
- Da li na svim snimcima NLO dodiruje ivicu fotografije? Ako je to slučaj, treba posumnjati da je time sakriveno nešto što ga pridržava.
- Ako je snimak analogni, da li je negativ dostupan? Ako je digitalni, da li je dostupan originalni EXIF zapis? (od engl. *Exchangeable Image File*, razmenljiva datoteka slike). Ako nije, zašto nije? Ovaj standardni zapis, koji prati sve datoteke sa slikama i filmovima, sadrži mnogo vrednih podataka. To je uglavnom GPS lokacija, vreme, ekspozicija, osetljivost senzora, žižna daljina, pa i to da li je i u koje vreme slika kasnije kompjuterski obrađena i u kom programu.
- Sudeći po zasenčenjima na NLO-u, da li smer iz koga je on osvetljen odgovara smeru iz koga su osvetljeni ostali objekti? Ako ne odgovara, treba posumnjati u foto-montažu. Pogledajmo sliku 1.3 koja je snimljena u Splitu. Ona je pre oko pola veka obišla svet

Slika 1.3 S koje strane je Sunce?

kao senzacija, a da se niko nije zapitao s koje strane je osvetljen zvonik crkve, a s koje leteći tanjir.

- Ako ima više snimaka, neophodno je analizirati svaki ponaosob. Ukoliko jedan od njih padne na testu, padaju svi. Ako je jedan očigledna prevara, nema sumnje da su i ostali.
- Snimke treba analizirati sa različitim zatamnjenjima i kontrastima, kao i sa raznim balansima boja. Kad se, recimo, posmatra plava komponenta na preekspoziranim površinama u granici zasićenja, moguće je videti karakterističan oblik grejnog vlakna sijalice ili oblik čipa LED diode, koji su inače nevidljivi prilikom normalnog gledanja.
- Ako je ponuđen samo uvećan detalj (što lako može da se vidi po oštini i teksturi snimka), treba insistirati da se priloži i ceo snimak.
- Ako ima više snimaka, da li je na njima NLO na istom mestu? U tom slučaju, treba pretpostaviti da je jednostavno negde otkriven i snimljen. Istu sumnju trebalo bi da izazove i više atraktivnih snimaka sa različitih strana, naročito ako ima neobičnih uglova; fotografi mogu slobodno da obilaze oko modela samo u studiju ili ako snimaju nešto što su sami pripremili i osmislili.
- Da li autor snimaka traži novac od medija za pravo na objavljivanje snimaka? Ako traži, to može da bude razlog za sumnju, mada ne i dokaz o prevari, ali ako mu se to dogodilo dva ili više puta sa različitim NLO-ima, onda treba biti posebno sumnjičav i uporno tražiti skrivene detalje koji će razjasniti prevaru.

HAJDE DA SE NAŠALIMO

Za slike objavljene na prethodnim stranama teško je utvrditi izvor i dobiti objašnjenje, ali može se pretpostaviti da su objavljene uz tvrdnju da su to autentični snimci vanzemaljskih svemirskih brodova. Autor ove knjige dao je sebi slobodu da „snimi“ (da ne kažemo docrta) nekoliko vanzemaljskih letilica, a ovo su rezultati te šale. Cilj je, naravno, da se pokaže da ni u amaterskim uslovima nije teško lažirati ovakve snimke.

Montažu fotografija moguće je napraviti i običnim makazama, ali rezultati su mnogo bolji kad se obrada uradi kompjuterski. Tako su stvorene i ove slike: pozadina je snimljena običnim foto-aparatom, a svemirski brodovi stvoreni su u nekom od programa za 3D modelovanje, pa u Photoshopu nalepljeni na skenirane slike, čime se lakše ujednačava osvetljenost i kontrast ubačenih detalja. Na isti način je i mesec na jednom od snimaka „ukraden“ (skeniran) iz časopisa i ubačen da bi obogatilo zlatiborski zimski pejzaž, na nekim prozorima je radi idilične atmosfere svetlo naknadno upaljeno i tako dalje.

Sve je u funkciji efekta. Posmatraču je i tako svejedno kako je izgledala originalna scena.

Slika 1.4 Šaljiva foto-montaža

Slika 1.5 Šaljiva foto-montaža

Mada su leteći tanjiri na mnogim „autentičnim“ snimcima neoštri, ovde su uglavnom urađeni tako da budu jasni i oštri. Naravno da nije teško naknadno ih zamutiti prema potrebi, ali je ovde pre svega bio cilj da se demonstriraju mogućnosti kompjuterske montaže slike.

ROZVEL – NAJPOPULARNIJA NLO MISTERIJA

Rozvel je grad u američkoj saveznoj državi Nju Meksiko. Nalazi se u oblasti koja se smatra veoma osetljivom kad je u pitanju vojna diskrecija. Pored Rozvela nalazi se Alamogordo, oblast u kojoj je eksplodirala prva nuklearna bomba, kao i Los Alamos, u kome je tim stručnjaka radio na njenom razvoju. Tamo je smeštena i vojna baza koja je ušla u istoriju kao prva koja je raspolagala nuklearnim oružjem.

Zbog čega je Rozvel tako zanimljiv? Mnogo toga se tamo dogodilo, ali posebno je čudan podatak da prvih 30 godina nijedan od tih događaja nije pobuđivao pažnju javnosti. Tek je 1978. godine klupko počelo da se odmotava ili, bolje reći, da se namotava, jer je interesovanje s vremenom nadraslo sve ostale slučajeve kojima se ufolozi bave. Da krenemo redom, jer je priča bogata događajima.

Mada je i ranije bilo sporadičnih slučajeva, masovno zanimanje ljudi za neidentifikovane leteće objekte započelo je 1947. godine. Samo u okolini Rozvela je između 17. maja i 12. jula registrovano 16 izjava svedoka (toliko je sačuvano, a neki istraživači navode da ih je bilo preko 800) koji su tvrdili da su videli NLO. Da bi stvar bila još zamršenija, nijedna od tih 16 prijavi, koje postoje u arhivi, ne odnosi se na događaj koji danas pobuđuje tako veliku pažnju, ali zato ima drugih pisanih tragova, pre svega u štampi.

Lokalni list *Roswell Daily Record* 8. jula 1947. godine objavio je članak pod naslovom „RAAF pronašao leteći tanjir na ranču u oblasti Rozvel“, u kome se navodi da je major Džes A. Marsel iz Rozvela, inače oficir 509. bombarderske grupacije, otkrio leteći tanjir i da je „slučaj prosledio nadređenima“. U istom članku kaže se da je 2. jula nekolicina građana Rozvela videla veliki NLO kako preleće iznad njihovih kuća.

U sutrašnjem broju pojavio se članak pod naslovom „Rejmi demantuje postojanje letećeg tanjira“, u kome brigadni general Rodžer Rejmi,

Posle ovoga se Brejzel nije baš najbolje proveo: vojska ga je bukvalno zarobila i držala osam dana, bez pristupa telefonu i bez prava na razgovor sa civilima. Za to vreme bio je podvrgnut detaljnom ispitivanju, pa čak i psihijatrijskom pregledu.

Vojska je preduzela dotad neviđene mere obezbeđenja: naoružani vojnici opkolili su celu oblast, a kasnije je još jedan prsten vojnika postavljen radi sprečavanja pristupa na širu teritoriju. Snajperisti su zauzeli mesta na svim obližnjim brdima, a vojna policija zaposela je sve puteve u okolini. Senator Nju Meksika Denis Čejvs telefonirao je u Radio Rozvel i zabranio da se emituje, preslušava ili kopira tonski snimak intervju sa Mekom Brejzelom, koji je već bio pripremljen za emitovanje. Samo nekoliko minuta kasnije, snimak je konfiskovala vojska.

Ubrzo su pozvani svi svedoci da daju izjave, i odmah im je zabranjeno da isto to pričaju bilo kome. Umesto toga, naredeno im je da nauče novu izjavu koju smeju da šire, a koja ni po čemu ne liči na njihovu prvobitnu priču.

Hoće li neko poverovati da je sve to urađeno samo radi meteorološkog balona? Začudo, hoće. Posle svega, general Rejmi održao je konferenciju za štampu, kojom je umirio duhove i raspršio sve sumnje. Tako je slučaj mirovao preko trideset godina.

PROBIJANJE ZIDA ĆUTANJA ILI POČETAK OBMANE?

Godine 1978. tabloid *National Inquirer* ponovo je pisao o celom događaju. Ufolog Stenton Fridmen sastao se sa majorom Džesom Marselom, koji je 1947. godine pronašao ostatke i identifikovao ih kao delove letećeg tanjira, i objavio intervju kojim je podgrejao sumnje ufologa. Odmah potom su dva autora, Viljem Mur i Čarls Berlic, počela da prikupljaju podatke na osnovu kojih je nastala knjiga *Rozvelski incident*, objavljena 1980. godine. U knjizi se navode izjave velikog broja svedoka koji su boravili u Rozvelu 1947. godine i osoba koje su razgovarale sa svedocima, u međuvremenu preminulim. U isto vreme, od 1978. do 1980. godine ufolozi Donald Šmit i Kevin Rendl izjavili su da su pronašli i intervjuisali svedoke ovog incidenta. Tada su, osim civila, progovorila i bivša vojna lica. Da bi čorba bila još jače začinjena, u popularnoj televizijskoj emisiji *Nerešene misterije* prepričan je ceo događaj sa pozicije ufologa i objavljeno nekoliko intervju. U leto 1980. napravljeno je još nekoliko TV emisija na istu temu, kao i jedan televizijski film.

To je bio samo početak lavine. Ubrzo su svi pričali ili pisali o tome da rozvelski incident krije katastrofu koju je doživeo svemirski brod sa druge planete i da je američka vlada to zataškavala dezinformacijama i lažima. Već u početku je izjave dalo oko 1000 svedoka, a taj broj je i dalje rastao. Neke izjave međusobno se ne podudaraju, druge su providne i očigledno same sebi služe kao cilj, a za nekoliko navodnih svedoka, čije su izjave citirane u knjigama, utvrđeno je da su davno umrli. Ali, ako se odbace sve kontradiktorne priče, ostaje solidan broj svedočenja od kojih može da se sastavi logičan i celovit mozaik. Evo kako izgleda rekonstruisan događaj.

Jedne noći u leto 1947. godine stanovnike je probudila snažna eksplozija. U prvi mah izgledalo je kao da se veliki avion srušio u obližnjem mestu Koroni. Brojni ostaci letilice ležali su razbacani na ogromnoj površini, par stotina metara širokoj i oko 1200 metara dugoj. Ubrzo je u novinama objavljeno da je reč o letećem tanjiru. Zainteresovani ljudi pohrlili su da to vide svojim očima, ali je vojska široko opkolila oblast i nikome nije dozvoljavala da se približi. Odmah je u štampi objavljen članak kojim se demantuje prva vest. Započeta je detaljna pretraga, fokusirana samo na površinu na kojoj su prvobitno pronađeni ostaci, ali je to bila greška, jer nije pretražena i okolina. A na svega četiri kilometra odatle nalazilo se nešto mnogo zanimljivije, što je otkriveno tek nedelju dana kasnije.

Bila je to glavna kabina NLO-a, u kojoj su bila tri (neki kažu četiri) tela. Sličnost sa ljudima bila je iznenađujuća. Barbara Dager, ćerka tadašnjeg šerifa, tvrdi da joj je otac rekao da je jedan od njih pokazivao znake života. U najvećoj tajnosti odneta su tela i delovi letilice.

Ovde bi priča mogla da se završi kao što se završio i veliki broj drugih, da se 1995. godine nije pojavio argument koji je izdvaja od svega

Slika 1.7 Telo „vanzemaljca“ spremno za autopsiju

što je dotad viđeno: filmski snimak za koji se tvrdi da predstavlja autentičnu autopsiju nad jednim od vanzemaljaca pronađenih pored Rozvela.

OTKUD SE POJAVIO FILM?

Londonski biznismen Rej Santili vodio je firmu koja se bavila distribucijom muzičkih zabavnih snimaka. Evo njegove izjave:

Dok sam tražio materijal za muzički dokumentarni film, obreo sam se u Klivlendu u leto 1993. godine. Tamo sam pronašao stare kadrove iz 1955, na kojima Elvis Prisli peva na nekoj školskoj priredbi. Taj materijal snimio je kameraman koga je Juniversal njuz angažovao za snimanje štrajka filmskih radnika. Pošto mi je pomogao oko utvrđivanja podataka za otprilike tri minuta filma koji su me interesovali, kameraman je upitao da li me zanima film o rozvelskom incidentu iz 1947. godine, a koji je on snimio dok je radio za američku vojsku. Rekao je da su na filmu snimljeni ostaci letećeg tanjira, rekonstrukcija letilice i, što je najzanimljivije, autopsija vanzemaljaca.

Mojim privatnim avionom otišli smo do njegove kuće, jer je stanovao daleko od mesta na kome smo se našli, i tamo mi je pokazao materijal koji sada možete da vidite.

Upitan koliko je platio pravo na objavljivanje filma, rekao je da je kameraman najpre tražio 100 000 dolara, pa su se onda cenkali i „našli se“ na 92 000.

Ovde se nameće logično pitanje: ako je kameraman radio za vojsku, otkud kod njega film? I još jedno: ko mu je dao dozvolu da nekome pokaže film, pa da ga uz to i proda? Autopsija vanzemaljca je događaj milenijuma, ispitivanje ostataka letilice bilo je obezbeđeno kao malo šta dotad,

Slika 1.8 Profil rozvelskog vanzemaljca

kameraman je bio angažovan u najvećoj tajnosti, a onda je, navodno, film ostao kod njega i on ga sad slobodno prodaje kao stari automobil! Izgleda da smo došli do najslabije tačke u celoj priči: otkud snimatelju film?

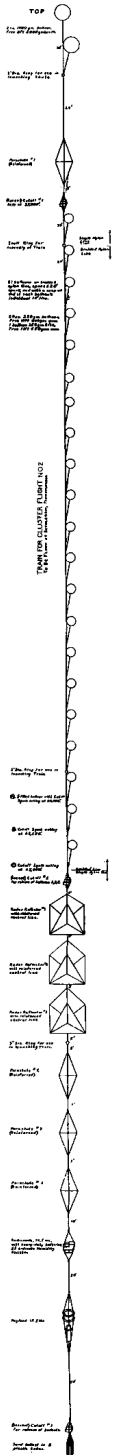
Krenimo od identiteta kamermana. Santini je rekao da se on zove Džek Barnet. U istoriji kinematografije postoji samo jedan kamerman sa ovim imenom koji je odavno umro, pa tako to nikako nije mogao biti on. Doveden u neugodnu situaciju, Santini je izjavio da je to samo pse-udonim kamermana, a da pravo ime ne može da saopšti zbog njegove lične sigurnosti.

Na prvim privatnim projekcijama ovog filma u Americi, prikazivana je kopija koja je nosila oznaku „Restricted access. A01 classification“ (ograničen pristup, klasifikacija A01). Kad su se pojavile sumnje u autentičnost filma, ova oznaka je volšebno nestala. Razlog je verovatno izjava nekih autoriteta da se termin „Restricted access“ nikad nije koristio u američkoj vojsci, kao ni oznaka klasifikacije A01 i da ti termini pripadaju čisto holivudskom žargonu.

Slika 1.9 Detalj iz Santinijevog filma

Još jedan „nizak udarac“ stigao je od Džona Inšliša, koji je dugo radio kao direktor Internacionalne vazduhoplovne kuće slave u San Dijegu i Svemirskog istorijskog centra. Inšliš je bio specijalista za analizu i proveru autentičnosti fotografija i dokumentacije koja se odnosi na aeronautiku i svemirska istraživanja. Njegovom oku nije promakao jedan naizgled nevažan detalj: nalepnica na zidu prostorije u kojoj je vršena autopsija. Ova nalepnica, koja je obavezna u svim prostorijama za patološku analizu tkiva, opominje prisutne osobe na opasnost od moguće infekcije. Ukratko, ta oznaka je redizajnirana i američki Institut za standarde (ANSI) ju je prihvatio pod brojem Z53.1-1967. Dakle, verzija koja

se na filmu vidi u upotrebi je tek od 1967. godine. A film je navodno snimljen dvadeset godina ranije!

ŠTA JE PROJEKAT MOGUL?

Najlogičnije objašnjenje cele rozvelske zavrzlake pojavilo se u javnosti tek septembra 1994. Tada su prvi put objavljeni detalji o projektu koji je otpočeo u junu 1947. godine i izvodio se pod šifrom Mogul. O tome je opširno govorio profesor Čarls Mur, jedan od učesnika u projektu. On je održao konferenciju za štampu, napravio prezentaciju, odgovarao na pitanja publike i čak pripremio monografiju o celom projektu.

Projekat je, inače, bio toliko poverljiv da je njegovo ime (Mogul) i sam Mur doznao tek pre nekoliko godina. Predmet projekta bili su specijalni baloni opremljeni mikrofonom koji su snimali infra-zvuke nastale pri izvođenju sovjetskih nuklearnih eksperimenata. Ovi zvuci se na poseban način prostiru između stratosfere i troposfere i, pošto tamo nema prepreka koje bi uticale na njihovo prostiranje, lako mogu da se detektuju. Na ovaj način, recimo, tokom Drugog svetskog rata (posle šest decenija kruženja oko Zemlje) snimljeni su zvuci koji su nastali 1883. prilikom erupcije vulkana Krakatoa.

S obzirom na to da tada nije bilo satelita kojima bi se locirale probne nuklearne eksplozije u Sovjetskom Savezu, ovom projektu je dat visok prioritet i poseban tretman. S nekoliko ovakvih balona bilo je moguće precizno locirati mesto i odrediti vreme svake nuklearne eksplozije na bilo kom mestu na Zemlji.

Balon nije bio tako jednostavan kao što su inače bili meteorološki baloni; bio je to, zapravo, vertikalni „voz“ sastavljen od većeg broja balona, dugačak preko 200 metara. Na dnu su bili elektronski uređaji i baterije, a iznad njih heksagonalni katadiopterski reflektori koji su pomagali da se pomoću radara precizno locira pozicija svakog balona, jer

Slika 1.10 Balon iz projekta Mogul

je to bilo od ključne važnosti za izračunavanje mesta eventualne nuklearne eksplozije. Mur je na skici predstavio kako je ovaj „voz“ izgledao. Po svoj prilici, veliki broj detalja ovog voza odgovara opisima ostataka koji su nađeni na ranču kraj Rozvela 1947, čak i cvetni simboli odštampani na lepljivim trakama kojima su neki delovi spajani. Jedan od pomenutih heksagonalnih katadioptera pronađen 1997. godine, sačuvan je do danas i Mur ga je pokazao na konferenciji za štampu. Sve je tu, nedostaju samo vanzemaljci.

Prva lansiranja balona obavljena su još u aprilu 1947. godine, ali je, zbog nepovoljnih vetrova na velikim visinama, projekat premešten u Nju Meksiko. Svi letovi bili su uspešni osim leta balona broj 4, koji je neslavno završio na ranču pored Rozvela. Vojska se uplašila da će Rusi naslutiti nešto o ovom projektu i zato je pokušala da zataška stvar pričom o meteorološkim balonima.

A šta na ovo kažu ufolozi? Oni za svakog ko iznese kontraargumente imaju po neku ružnu reč. Tako je Čarls Mur proglašen za nedoslednog i nepouzdanog jer je prezentacijom projekta Mogul zapravo negirao neke svoje ranije tvrdnje iznete u intervjuima objavljenim u štampi, kao što je sledeća: „Na osnovu poznatih podataka, mislim da to nije bio naš balon“. Nije mu bila uvažena olakšavajuća okolnost da je mišljenje promenio nakon datih intervjua, kad je prvi put u životu video fotografije transparentnih polietilenskih balona korišćenih u projektu Mogul. Oni su zaista tako izgledali da nisu mogli da liče ni na šta dotad viđeno.

EPILOG

Ceo incident je dobio do sada najveći publicitet u poređenju sa svim ostalim pričama o neidentifikovanim letećim objektima. Ufolozi ga još uvek iznose kao nesumnjivi dokaz da nas je posetila inteligentna vanzemaljska civilizacija, a sve kontraargumente proglašavaju za čistu glupost. Zanimljivo je da su najmanje kritičkog duha i najviše želje da zdravo za gotovo prihvate priču pokazali baš ufolozi koji za sebe tvrde da „proučavaju“ slučajeve i da se bave naukom koja ima jedini cilj da utvrdi istinu.

Danas se još uvek govori o slučaju Rozvel. Ufolozi i dalje prikupljaju dokaze i izjave svedoka, koji se umnožavaju geometrijskom progresijom, svetske TV stanice emituju intervjue sa svedocima iz prve, druge ili treće ruke („čuo sam od prijatelja kome je pričao očevidac“) i otkupljuju prava na prikazivanje filma o autopsiji, a na internetu postoje na

*Slika 1.11 Čarls Mur
pokazuje deo balona*

desetine sajtova na kojima svako iznosi poneki novi detalj koji podržava verodostojnost priče.

Javlja se nove ideje i teorije. Po jednoj od njih, upravo letilici pronađenoj u Rozvelu treba da zahvalimo za pronalazak tranzistora u decembru 1947. godine, a samim tim i za pronalazak integrisanog kola (mikročipa), kompjutera, satelita, CD-a i tako dalje. Video-traka sa snimkom autopsije već je pomalo zastarela, ali se i dalje solidno prodaje: do sada je dostigla tiraž od nekoliko stotina hiljada primeraka. Pronađen je čak i „pravi“ kamerman koji se pojavljuje na televiziji, radiju i u novinama i ponavlja priču da ga je vojska pozvala da snimi autopsiju, posle čega je on odneo filmove kući (?) i od tada mu ih niko nije zatražio (!?).

U jednoj od analiza masovnog interesovanja za slučaj Rozvel, D. H. Roklif upotrebio je termin *retrospektivno falsifikovanje*. Ovaj termin je od tada ušao u upotrebu uvek kad je trebalo da se naznači da je neobična priča iz prošlosti kasnije preoblikovana sa namernim preterivanjem u atraktivnim detaljima, uz istovremeno prećutkivanje i odbacivanje svega što je nepoželjno za dobru prođu priče. Ovakva etikecija nije baš pristojno odmerena, jer se isti termin koristi i u psihijatriji za proces koji nesvesno koristi bolesnik od paranoidne šizofrenije kada iz sećanja priziva određene incidente i pritom ih prerađuje i prilagođava svojim trenutnim potrebama, ubeđen da su mu sećanja tačna.

Jedino su se skeptici umorili. Komitet za naučno izučavanje tvrdnji o paranormalnim pojavama (engl. *Comitee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal*, CSICOP) odavno se ne oglašava u vezi sa

slučajem Rozvel. Poslednju izjavu dao je Pol Kurc, koji predsedava ovim komitetom:

Mit o Rozvelu morao bi konačno da umre. Na pitanje jesmo li sami u svemiru treba da odgovorimo na osnovu dokaza boljih od onih koje nudi rozvelska obmana. Televizijske kuće morale bi da budu odgovornije, da se ne bi ponovo dogodilo da pomešaju zabavne programe sa dokumentarnim programima.

OBLAST KOJA NE POSTOJI

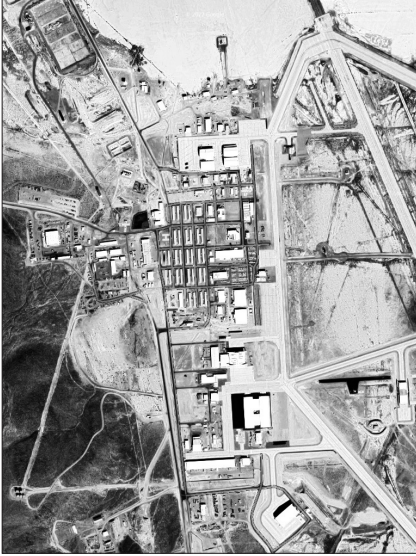
Na 130 kilometara severozapadno od Las Vegasa, u Nevadi, nalazi se suvo jezero Grum, pored koga je vojna oblast o kojoj nikakve informacije ne izlaze u javnost, pa čak ni naziv; zato se, naprosto, koristi ime Oblast 51. Ako pokušate da pridete nepozvani, može čak da vam se dogodi da to platite glavom jer okolo postoje mrtve straže. Ipak, sa pristojne udaljenosti imate pravo da „parite oči“, pošto ćete u centru oblasti videti vazduhoplovnu bazu u kojoj je još sredinom 50-ih godina testiran špijunski avion U2. Dobra infrastruktura vojnih objekata, udaljenost od očiju javnosti i povoljna konfiguracija okolnog terena, sa dosta isušanih jezera koja sad služe kao prirodni aerodromi, učinili su da ovo postane matična oblast za vojnu proizvodnju i istraživanja koja iziskuju visok stepen tajnosti.

Slika 1.12 Upozorenje na prilazu

Tako je i javnost prihvatila Oblast 51, sve dok se 1989. godine Bob Lazar nije pojavio na televiziji Las Vegasa i izjavio da je neko vreme radio na ispitivanju vanzemaljske letilice na jezeru Papuz, južno od ove oblasti. Ako mu je namera bila da pokrene lavinu, uspeo je: od tog trenutka Oblast 51 važi za specijalnu lokaciju na koju se, kao u hotel, dovoze svi posetioci

iz svemira, dok ranije uverenje da se tu rade ovozemaljski (mada tajni) vojni projekti važi samo kao izgovor kojim se pokriva prava namena. Javnost je pokazala visok stepen budnosti jer se čak „došlo do podatka“ da je američka vlada potpisala ugovor sa vanzemaljskom civilizacijom, po kome posetioци imaju pravo da do mile volje koriste aerodrome koji se nalaze u Oblasti 51, kao i svu udobnost pratećih objekata, a u zamenu za to dozvoljavaju Zemljanima da ispituju njihove brodove, pa i da ih kopiraju.

Slika 1.13 Satelitski snimak Oblasti 51

Druga vest odnosi se na još jedan domen korišćenja Oblasti 51. Naslov glasi: „Nacistički ratni zločinci u Oblasti 51 rade kao naučnici-roboti u izgradnji oružja“. Posle rata je, navodno, 67 nacističkih naučnika radije prihvatilo ropski status nego smrt u gasnoj komori. Pred kraj 20. veka je objavljeno da ih ima još 11 živih i da oni i dalje vredno rade.

Tako su se 24. septembra 1989. u američkom časopisu *Weekly World News* pojavila dva članka koja se odnose na Oblast 51. U jednom se, pod naslovom „Američke vazdušne snage sagradile NLO“, govori o tome kako je jedan od šest zemaljskih letećih tanjira, sa oznakom *Made in USA* a napravljenim po ugledu na originale koji se se već odomacili u Oblasti 51, napravio svoj prvi let čak do Marsa i natrag, leteći brzinom od 22 000 milja u sekundi! U intervjuu kosmonauti govore o manjim tehničkim problemima koje su imali usput (zbog čega su malo skrenuli sa kursa) ali zato oduševljeno opisuju nuklearni raketni pogon i mogućnost da

ovi brodovi uz svojih 12 članova posade ponesu i specijalno nuklearno oružje. Izgleda da sa ovim oružjem nema šale, jer „brodovi mogu da lete potpuno nevidljivi za oko i za radare, neprimetni kao podmornice, ali za razliku od njih u stanju su da ispale oružje i da sravne sa zemljom bilo koji objekat za tren oka“.

Oba članka se nalaze u istom broju časopisa. Nedostaje, nažalost, treći koji bi objasnio čemu služe ovi ostareli stručnjaci iz Drugog svetskog rata i kakva je korist od njihove pameti kad su isto tako na raspolaganju i pripadnici vanzemaljske superinteligentne civilizacije.

Zanimljivo je da američka vojska uopšte ne reaguje na ovakve napise u štampi. Naprotiv, stiče se utisak da su čak i poželjni, što može da navede na zaključak da oni samo skreću pažnju javnosti sa prave namene postrojenja koja se nalaze u ovoj oblasti.

Niko ne spori da se tamo zaista nešto događa. Samo, šta? Možda nešto još zlokobnije od pravljenja tajnih svemirskih brodova i oružja. Lesli Stol je u televizijskoj emisiji „60 minuta“ iznela pretpostavku da se u Oblasti 51 nalazi tajno skladište toksičnih supstanci, mada od toga nije daleko ni pretpostavka da se tamo i proizvode bojni otrovi čija je upotreba zabranjena međunarodnim zakonom. Prvi potez vojske bio je da ovo demantuje, a karikatura koju prenosimo iz štampe pokazuje kakva je bila reakcija javnosti na ovaj demanti. U vrhu table, po kojoj je nesrećnik sa crteža pisao, nalazi se simbol američkih vazduhoplovnih snaga, pored koga piše „priznanje nije naša profesija“, a ispod toga „naše hemikalije su tajne, ali možete verovati Sjedinjenim Državama. Jezero Grum je sigurno mesto za rad“.

Slika 1.14 Karikatura kao stav javnosti

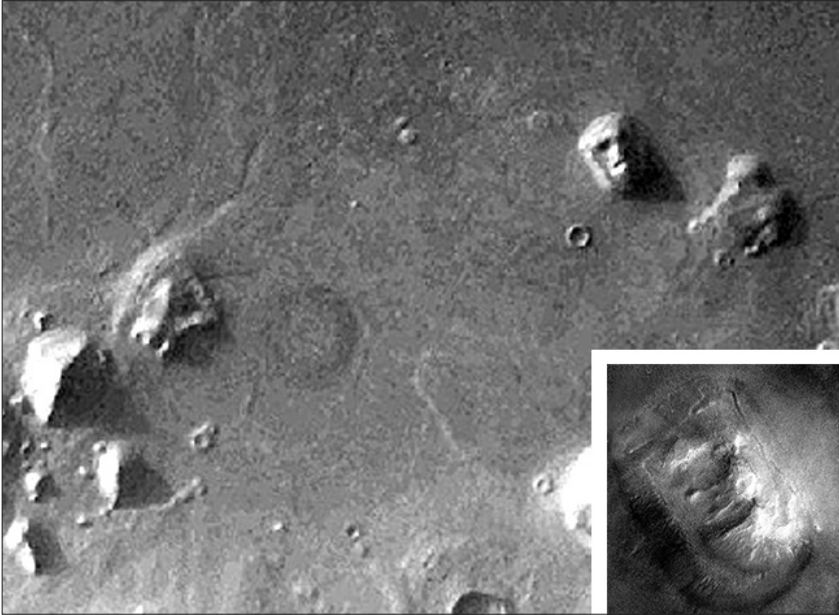
Pretpostavka da se tamo radi sa otrovnim supstancama nije bez osnova, jer je grupa bivših radnika tužila vladu za ozbiljno narušavanje zdravlja koje je neobjašnjivo nastupilo dok su radili u ovoj oblasti. Njima su se pridružile i udovice nekoliko radnika umrlih na načine koji nikada nisu rasvetljeni. Sve je ostalo bez razrešenja. Vlada se jednostavno zaklonila iza odgovora da se radi o „nacionalnoj bezbednosti“.

U stvari, vlada na neki način prećutno poriče postojanje Oblasti 51, jer neodređenim odgovorima odbija svaku diskusiju na bilo koju temu povezanu sa ovim mestom. Naravno da ovakav stav doliva ulje na vatru koju razbuktavaju oni koji neprestano tvrde da se tamo odvijaju nekakve „naopake“ aktivnosti. A ako govorimo o neidentifikovanim letećim objektima, masovna histerija verovanja u to da je naučna fantastika stvarnost, koja je započela posle samo jedne izjave izgovorene u zabavnoj TV emisiji, može da posluži kao dobar indikator za to kolika je moć masovnih medija u diktiranju načina na koji će javnost razmišljati.

ŽIVI PRENOS SA MARSA

Godine 1976. svemirski orbiter Viking poslao je na Zemlju snimke površine Marsa, od kojih su neki poprilično uznemirili javnost: jedna od planina dužine oko 2500 metara iz oblasti Kidonija, osvetljena suncem nisko na horizontu, pokazivala je začuđujuću sličnost sa ljudskim licem. Godine 1998. orbiter Mars Global Surveyor načinio je precizniju sliku ove oblasti. Pokazalo se da to brdo, kad se snimi savremenim kamerama koje nude više detalja i kad se osvetli iz nekog drugog ugla (slika dole desno), ima manje sličnosti sa ljudskim licem, ali to ipak nije umanjilo interesovanje javnosti.

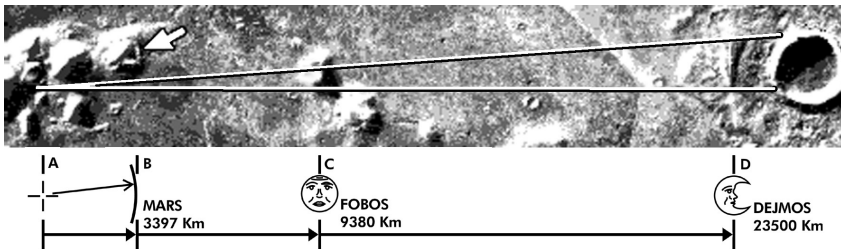
Za utehu, na istom snimku ima dosta drugih zanimljivih detalja. Recimo, začuđujuće pravilne piramide (levo dole na slici 1.15 na kojoj se vidi i lice). Zvaničnih objašnjenja za ove oblike još uvek nema, pa je to dobro poslužilo da javnost iznese svoja tumačenja. Stvar je još više pogoršalo to što je u pokušaju da NASA nastavi snimanje pošto se orbiter više približi površini Marsa, veza s njim prekinuta iz neutvrđenih razloga. Tako su rođene mnoge pretpostavke. Recimo, da su nalazi toliko zanimljivi da ih vlada namerno skriva od očiju javnosti ili da su orbiter uništili Marsovci u nameri da svoje postojanje sakriju od

Slika 1.15 Snimak sa Vikinga (dole desno: snimak sa Mars Global Surveyora)

nas, mada je onda pitanje zašto bi gradili džinovsko lice i time pokazivali isto to što kriju.

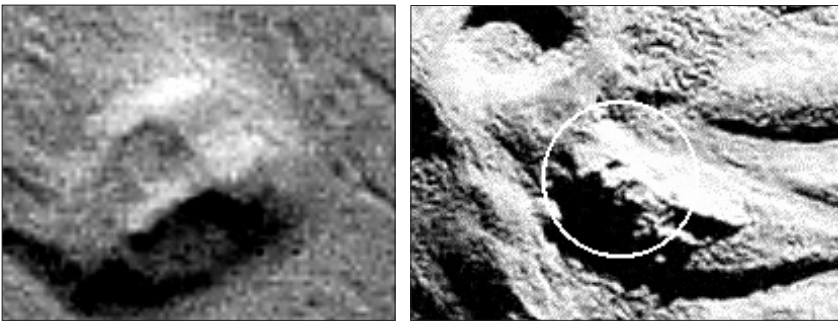
Ipak, priča o licu sa Marsa ovde se ne završava. Snimak ove oblasti objavljen je u mnogim časopisima, pa su ljudi uzeli lupe i počeli da je detaljno pretražuju. Da li je presudna bila pronicljivost ili bujna mašta udružena sa željom da se pronađu još neki zanimljivi detalji, tek zapažanja su počela da se gomilaju. Najpre je u desnom delu slike 1.16 (iznad tačke D), odmah pored velikog kratera, pronađena planina koja bi, uz malo dobre volje, mogla da se proglasi za još jedno lice, doduše veoma

Slika 1.16 Proporcije objekata na Marsu i pozicije njegovih prirodnih satelita

izduženo. A onda su pored samih piramida (iznad tačke A) pronađena četiri kamena koja su formirala krst, kao na nišanskim spravama. Lako uočljiva tačka preseka je odmah proglašena za koordinatni početak od koga treba započeti pretragu. U blizini te tačke (obeleženo strelicom, iznad tačke B) nalazi se građevina klinastog oblika nazvana Fort (tvrđava), s desne strane ograđena lučnim zidom. Centar ovog luka se, gle čuda, nalazi skoro u centru krstića o kome je upravo bilo reči. Uočeno je da se osnove oba lica nalaze na liniji koja kreće od krsta. Kad se povuče još jedna linija iz iste tačke, ona će uokviriti drugo lice i proći tačno kroz oči prvog. Isto kao što bi i svaki slikar uradio, primećuju sledbenici ideje da ovde „ima nečega“.

Da li je to dovoljno da ubedi nevernike? Ako nije, postoji još jedna značajna koincidencija, ali je za nju potrebno navesti još nekoliko podataka.

Slika 1.17 Lica na svakom koraku

Oko Marsa kruže dva prirodna satelita, kao dva meseca: zovu se Fobos i Dejmos što su, uzgred, latinski izrazi za *strah* i *užas*. Prvi se kreće po orbiti sa srednjim poluprečnikom 9380 km, dok je poluprečnik drugog 23500 km. Dakle, kad postavimo matematičku proporciju u kojoj su, s jedne strane, poluprečnik Marsa i udaljenost Fobosa i Dejmosa od njegovog centra, a s druge udaljenosti svih navedenih tačaka od krsta, dobićemo impresivno podudaranje. Doduše, nekih odstupanja ima, ali cela stvar je ipak prilično zanimljiva. Naravno da je to odmah uzeto kao jak argument svih pristalica teorije o inteligentnom životu na Marsu. Matematičari-amateri su seli za svoje kompjutere i izračunali da verovatnoća da sve ovo bude puka koincidencija iznosi jedan prema 1,4 milijarde.

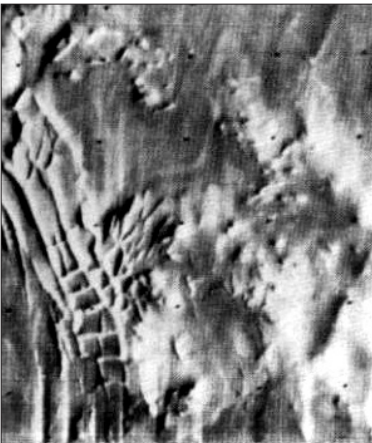

Slika 1.18
„Zid“ na Marsu

Nećemo ponavljati celu računnicu kojom je dobijena ova cifra, ali lako se vidi da je ona prepuna nedostataka. Recimo, izračunato je kolika je mogućnost da se baš ti oblici dobiju na baš tim mestima. To je zatečeno stanje, i postavka da se računa verovatnoća njegove pojave logički je neispravna; bilo bi to kao kad bismo promešali špil od 52 karte i onda sebe proglasili za čudotvorce jer se pojavio upravo taj redosled karata koji smo dobili, a verovatnoća da ćemo ga dobiti bila je izuzetno mala (broj mogućih kombinacija pisao bi se sa 58 cifara).

Videvši sve ovo, vernici su se dosetili šta je rekao Luka u svom Jevanđelju: „I biće znaci na suncu i u mjesecu i zvjezdama“ (21:25). Čak su neki to proglasili i za siguran znak da nam dolazi sudnji dan, jer već u sledećoj glavi Jevanđelja (21:26) piše: „Umiraće ljudi od straha i od očekivanja onoga što nailazi na svijet; jer će se sile nebeske pokrenuti“.

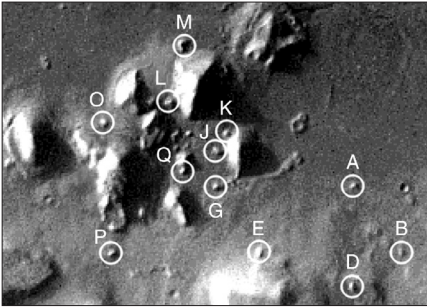
A šta kažu naučnici? Odgovor je da mi imamo tih lica i raznih podudarnosti koliko hoćete! Zaista, osim ljudskih lica ima i drugih zanimljivih oblika, kao što su terasasta polja nalik onima koja su gradile Inke

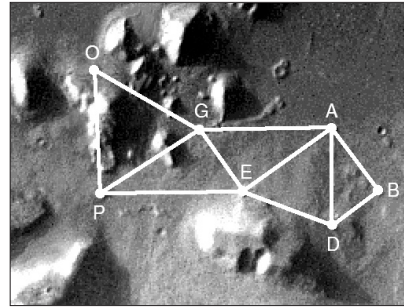
Slika 1.19 „Šine“

(ali i naš narod u primorju), ili „zidovi“ i „šine“ od kojih je neke snimio Pathfinder, robot na točkovima, dok je šetao po površini Marsa. Ni za ove oblike nema zvaničnog objašnjenja; naučni svet izjavljuje samo da sve to nije nimalo neobično za topologiju Marsa.

Ipak, neke istraživače-amatere (ali i naučnike) zainteresovala je grupa objekata koja se vidi u donjem levom uglu čuvene slike sa licem. Ta formacija dobila je naziv Grad (City) i u njoj je pronađeno mnogo koincidencija, pre svega matematičkih, za koje neki smatraju da sama priroda nije mogla da ih stvori i da su delo inteligentnih bića.

Slika 1.20 „Humke“ u Gradu

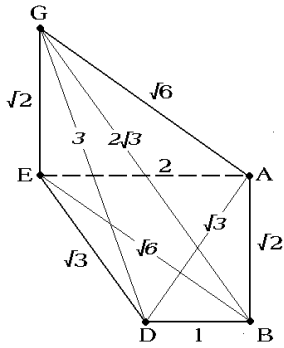

Slika 1.21 Matematičke podudarnosti

ŠTA IMA NOVO U GRADU?

„Grad“ se sastoji od grupe planina visokih po nekoliko stotina metara, od kojih neke imaju začuđujućih sličnosti sa egipatskim piramidama. Međutim, jedan isprva neprimetan detalj pobudio je znatno više pažnje. Mala ispupčenja, koja su na slici 1.20 zaokružena i obeležena slovima, najpre su kartografsana i utvrđene su im tačne pozicije, pa je izvršena geometrijska analiza njihovog međusobnog položaja i tu je ponovo pronađeno toliko koincidencija da su mnogi to proglasili za nesumnjivi „signal koji se izdiže iz šuma“, poruku ili naprosto znak da se ispod površine ove zagonetne planete ipak nalazi „nešto“.

Priroda ovih ispupčenja, prozvanih humke, nije objašnjena jer se o topologiji Marsa još uvek ne zna dovoljno, ali kad su entuzijasti počeli da povezuju tačke linijama (slika 1.21), mnoge od njih bile su paralelne ili su uglovi bili veoma pravilni (trougao ADE je jednakokraki, OPG jednakostranični, a AGD, EAG, BAD i AEB imaju po jedan prav ugao i preostala dva ugla koji su u sva četiri slučaja potpuno jednaki). Čak su se i rastojanja između humki međusobno odnosila kao koreni celih brojeva

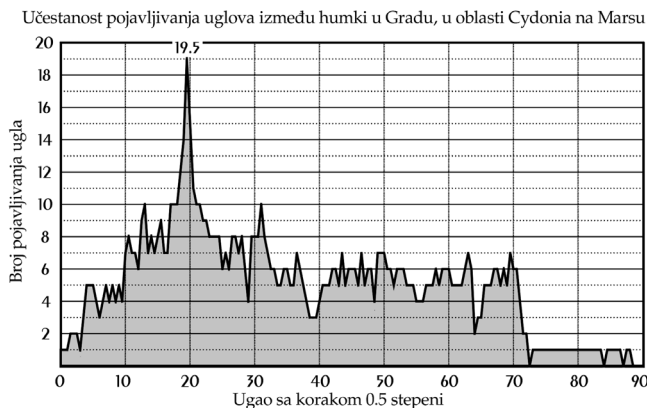

Slika 1.22 Geometrijski prikaz

(slika 1.22), što bi teško moglo da se proglasi za slučajnost. Slike i crteži koje ovde vidimo nisu jedini koji prikazuju matematičke podudarnosti – ima ih na desetine i svi su podjednako zanimljivi.

Dalja analiza pokazala je nove pojedinosti (slika 1.23). Dr Horas Krejter iz Instituta za istraživanje svemira iz Tenesija analizirao je uglove u svim pravouglim i jednakokrakim trouglovima i utvrdio da se u njima iznenađujuće često pojavljuje konstanta t od 19,5 stepeni (kao i u pravilnom tetraedru). Statistička analiza pokazuje da ovaj ishod nije slučajan, ali to opet nije izazvalo uzbuđenje u naučnom svetu; jednostavno, mi ne poznajemo dovoljno geomorfologiju Marsa da bismo mogli da objasnimo ovaj fenomen. A to što ne postoji objašnjenje ne daje nam za pravo da prihvatimo pretpostavku o postojanju inteligencije na Marsu samo zato što je ona atraktivna i što želimo da verujemo u nju.

Zato su neka druga otkrića, koja nama smrtnicima ne deluju baš zanimljivo, stručnjake za ovu oblast skoro izbacila iz fotelja.

Slika 1.23 Učestanost pojavljivanja uglova između humki

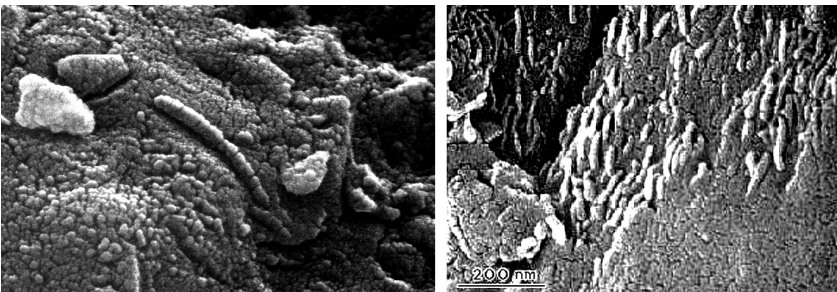

*Slika 1.24 Meteorit
ALH84001*

DOKAZ MEREN MILIONITIM DELOVIMA MILIMETRA

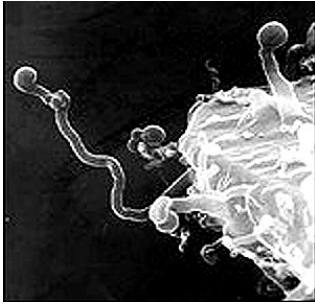
Šta je to izazvalo tako burne polemike u naučnom svetu? Naizgled neupadljiv meteorit (slika 1.24), pronađen na Antarktiku (Alan Hils) samo pet dana pre nove 1985. godine i obeležen znakom ALH84001, posle rutinskog ispitivanja postao je prava zvezda među 20 000 drugih dosad pronađenih meteorita. Manje je interesantno to što je utvrđeno da potiče sa Marsa (mada ih je odatle pronađeno samo 14), a više da je u njemu pronađen veliki broj cilindričnih fosilnih formi koje liče na ovozemaljske bakterije. Njihove dimenzije veoma su male: prečnik je oko 20 nm, a dužina 200 nm (nanometara, milionitih delova milimetra). Ako bi se otklonile još neke sumnje, to bi ipak bilo prvo otkriće koje dokazuje tezu o životu na nekoj drugoj planeti.

Postoje ipak dva problema koja bismo morali da rešimo pre nego što potvrdimo da pred sobom imamo fotografiju fosila pravog Marsovca: najpre treba utvrditi da li su te sićušne cilindrične forme zaista stigle na meteoritu sa Marsa ili je on kontaminiran posle pada na Zemlju, a onda i da li one zaista predstavljaju žive ćelije ili su samo rezultat nekog nama

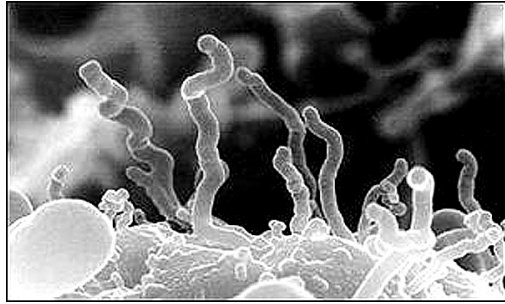

Slika 1.25 Snimci meteorita ALH84001 načinjeni elektronskim mikroskopom

nepoznatog hemijskog procesa. Mada su u toku polemike oko oba ova pitanja, izgleda da ćemo odgovor na drugo dobiti znatno teže nego na prvo, jer još uvek nije precizno definisano šta možemo da smatramo živim organizmom.

Slika 1.26 Nanobakterije

Slika 1.27 Kolonija nanobakterija

Utvrđeno je da su ove cilindrične forme sastavljene od organskih materija, ali to ne znači da ih čine živi organizmi. Problem je pre svega u njihovim izuzetno malim dimenzijama, jer nauci nije poznat tako mali živi organizam, čak se ne zna ni da li je teoretski moguć. To ne znači da i na Zemlji ne postoje forme slične onima iz meteorita ALH84001. Nekoliko godina posle pronalaska meteorita ALH84001, prilikom ispitivanja uzoraka minerala sa dna okeana naučnici su pomoću elektronskih mikroskopa videli slične forme i dali im naziv nanobakterije. Pošto su propali pokušaji da se one uzgoje u laboratorijskim uslovima, skoro da je bila napuštena pretpostavka da je reč o živim organizmima. Ipak, početkom 1999. dr Filipa Juvins opisala je zapažanja koja su ponovo podgrejala tezu o živim bićima: dok je posmatrala glineni mineral ilit, pred njenim očima je ispod elektronskog mikroskopa raslo mnoštvo nanobakterija, koje su bile nalik na fiber vlakna.

Da bi ovakav nalaz u nauci bio prihvaćen, trebalo bi ga ponoviti i opisati postupak kojim bi svako mogao da ga proveri. Pokušaji da se ovo uradi još uvek nisu urodili plodom, pa je dr Juvins odbila da forme koje je videla proglasi za nanobakterije i privremeno ih prozvala nanobe.

U međuvremenu su nanobakterije još bolje proučene. Pronađena je i veza između njih i korozije metala. Izgleda da će od ovih saznanja imati koristi i medicina jer su iste cilindrične forme otkrivene u štetnim naslagama kalcijuma na zidovima krvnih sudova i, u posebno velikoj količini, u

kamenu koji se formira u bubrežima. Tako je nanobakterija već „optužena“ za neke bolesti, a da nije utvrđeno ni da li je ona živo biće ili neživa stvar.

Zasad se vrše pokušaji da se iz nanobakterija izdvoji DNK. Ako bi to urodilo plodom, mogli bismo sa velikom verovatnoćom da tvrdimo da je meteorit ALH84001 na neki način bio svemirski brod kojim su na Zemlju stigli Marsovci.

MIT O DOLASKU STRANACA

Karl Gustav Jung ponudio je, sa gledišta psihologije, zanimljivo objašnjenje naše potrebe da svaki nerazumljivi znak sa neba tumačimo kao posetu superiorne civilizacije izdaleka. To je za njega zadovoljavanje mita o dolasku stranaca, čovekove potrebe i želje da odnekud dođu bića i uspostave kontakt s njim, ne bi li ga izbacili iz usamljenosti i uverili da nije sam u svemiru. Inke su bile dobri ratnici, ali su lako pokoreni jer su osvajači došli u metalnim oklopima i tako se nenamerno predstavili kao božanstva koja su domoroci vekovima očekivali.

Svaka religija na svetu koristi neobjašnjene pojave za podržavanje teze o postojanju božanskih sila. Ufolozi su pak pronašli delove u Bibliji koje smatraju za svedočenja o poseti bića iz svemira. Najpoznatiji je deo Knjige proroka Jezekilja (1:4–2:2):

Ja pogledah, i gle, silan vetar dođe od severa, i gust oblak i snop plamena, koji sibaše na sve strane blistavu svetlost, u čijoj se sredini sijaše nešto kao ugladen bakar izvađen iz ognja. U sredini bejahu još četiri živa svorenja koja na oči bejahu nalik na čoveka; Svako od njih imашe četiri lica i svako je imalo četiri krila. Noge im bejahu prave, a u stopalu noge im bejahu kao u teleta; i sijahu se kao ugladen bakar. Pod krilima na četiri strane imahu ruke čovečje, i sva četiri imahu svoja lica i svoja krila. Krila im bejahu sastavljena jedno s drugim; i ne okretahu se idući, nego svako iđашe pravo napred. Sva četiri imahu jedno lice čovečje, sva četiri jedno lice lavovsko s desne strane, sva četiri jedno lice volujsko s leve strane, i sva četiri jedno lice orlovsko. Lica im i krila bejahu razdeljena ozgo; u svakome se dva krila sastavljahu jedno s drugim, a dva im pokrivahu telo. Svako iđашe pravo napred; iđahu kud ih vođашe duh, i ne okretahu se idući. Ta stvorenja izgledahu kao živo ugljevlje, kao buktinje, i taj oganj prolažашe između tih živih stvorenja, i bacaše blistavu svetlost i sevanja. I ta stvorenja trčahu i vraćahu se kao munje.

Ja pogledah ta stvorenja i gle, na zemlji beše po jedan točak uza svako stvorenje prema četiri lica njegova. Izgledom i oblikom ti točkovi bejahu kao hrisolit, i sva četiti bejahu jednaka; izgledom i oblikom bejahu kao jedan točak utisnut u drugi točak. Kad idahu, idahu na svoje četiri strane i ne skretahu s puta svoga. Obim i visina im bejaše strašna, a na naplaticima sva su četiri točka imala mnoštvo očiju. Kad ta stvorenja idahu, idahu i točkovi uz njih; a kad se ta stvorenja podizahu od zemlje, podizahu se i točkovi. Kud ih god gonjaše onamo idahu, i prema njima se podizahu točkovi, jer duh tih stvorenja bejaše u točkovima. Kad ona idahu, idahu i oni, a kad ona stajahu, stajahu i oni, i kad se ona podizahu od zemlje, podizahu se i točkovi prema njima, jer duh tih stvorenja bejaše u točkovima.

Iznad glava tih stvorenja bejaše kao nebo, kristalno, blistavo, razastrto ozgo, iznad glava njihovih. Pod tim nebom bejahu im krila pružena jedno prema drugome, a imahu ih svako po dvojica koja pokrivalahu telo njegovo. Ja čuh huku krila njihovih kad idahu, kao huku velike vode, kao glas Svemoćnoga, kao graju u logoru. Kad stajahu spuštahu krila. Kad spuštahu krila pri zastajanju, čujaše se huka koja se odbijaše s neba iznad glava njihovih.

Svrh neba, iznad glava njihovih, bejaše kao kamen safir u obliku prestola, i na tom obliku prestola bejaše pojava čoveka postavljena s visine. I vidjeh nešto kao uglađen bakar, kao oganj u kome bejaše taj čovek, te sipaše zrake unaokolo. Od bedara njegovih pa do gore, od bedara njegovih pa do dole, videh kao oganj i blistavu svetlost koja ga obavijaše. Kao što je duga u oblaku u dan kiše, tako bejaše izgled te blistave svetlosti koja ga obavijaše. To bejaše prava slava Gospodnja. Pred tom pojavom ja padoh na lice i čuh glas nekoga koji govoraše.

I reče mi: Sine čovečji, ustani na noge, govoriću ti. Čim mi progovori, uđe u me duh i postavi me na noge, i ja slušah onoga koji mi govoraše.

POKUŠAJ KONTAKTA

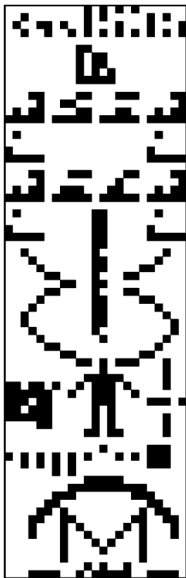
Idiličnu sliku o posetiocima izdaleka pokvario je naučni pristup ispitivanju neidentifikovanih pojava. Da li su ljudi od nauke kategorični u tome da je mogućnost bliskog kontakta ravna nuli? Nisu, ali se njihove metode i očekivanja bitno razlikuju od pristupa koji ima nenaučni svet. Čini se da između suda javnosti i naučnog stava postoji obrnuta proporcija: ono

što može da uzbuđi javnost naučnicima je nezanimljivo. A ako zainteresuje naučnike, onda nikome osim njima nije jasno zašto je baš to toliko interesantno. Zato, ako hoćemo da o mogućnosti kontakta sa vanzemaljskim životom sudimo naučnim merilima, treba da zaboravimo na atraktivne prizore koje smo videli u naučnofantastičnim filmovima. Mala je mogućnost da ćemo videti svemirske brodove sa šarenim svetlima, da ćemo biti svedoci otmica Zemljana ili da ćemo doživeti romantično druženje i ljubav sa osobom iz dalekog svemira. Umesto toga, moraćemo da upoznamo druge forme života, možda i u uslovima koji su za naša shvatanja katastrofalni – pri veoma visokim ili niskim temperaturama i pritiscima, u atmosferi u kojoj dominiraju za nas otrovne supstance i pri gravitaciji koja je blizu nulte ili je izuzetno visoka. Primer meteorita ALH84001 uči nas da ćemo u nekim slučajevima biti čak i u dilemi da li se uopšte radi o životu.

Dokora smo mislili da ni na Zemlji život nije moguć van područja koja deluju prijatno i dopadljivo. A onda smo upoznali neobične oblike života i prozvali ih ekstremofili. To su anaerobne bakterije (one koje žive bez vazduha), termofile (žive na visokim temperaturama), psihrofile (prilagođene velikoj hladnoći), acidofile (žive u kiselinama), alkalofile (u baznim sredinama), halofile (uz visoku koncentraciju soli), barofile (pri visokim pritiscima), kserofile (prilagođene životu bez vode) i tako dalje.

Nedavno je u okeanima, na veoma velikoj dubini do koje ne dopiru sunčevi zraci, otkriven oblik života koji je iznenadio naučnike. To je stvorenje koje liči na crva dužine preko jednog metra, prozvano Riftia, a koje nema usta, creva i ostale organe za varenje. Ovo biće živi u blizini otvora na dnu iz kojih izvire veoma topla voda zagrejana magmom u unutrašnjosti Zemlje. Riftia se hrani produktima koje luči ogroman broj bakterija nastanjenih u njenom telu, pri čemu očigledno značajnu ulogu igra toplota dobijena iz geotermalnog izvora. Zato se odmah pojavila pretpostavka da bi na nekim drugim planetama i satelitima, za koje se zna da imaju užareno jezgro, mogao da postoji sličan oblik života.

Naučnici nikad nisu odustali od ideje da uspostave kontakt sa civilizacijom sličnom našoj. Najveći problem je nezamislivo veliki prostor koji nas deli, pa su direktne posete teško izvodljive. Zato je težište stavljeno na ostvarivanje komunikacije radio-vezom. Džinovske parabolične antene neprestano oslušuju svemir a moćni kompjuteri analiziraju primljene signale i pokušavaju da u njima prepoznaju smisleni signal i da

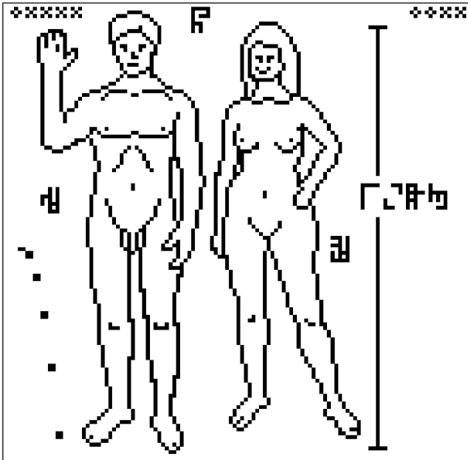
Slika 1.28 Poruka poslata 1974. godine

ga dekodiraju. Snažni predajnici istovremeno emituju poruke u raznim pravcima po svemiru, u nadi da će neko primiti i razumeti poruku, pa možda i odgovoriti na nju.

Naravno da takve poruke moraju da budu razumljive onima koji ne znaju nijedan naš jezik, ne poznaju pismo kakvo mi znamo i nemaju nikakva znanja o našoj civilizaciji. Zbog toga je izbor pao na *binarno kodirane* poruke (koje se sastoje samo od nula i jedinica) koje, kad se razvijaju u dvodimenzionalnu sliku, pružaju manje-više razumljive informacije o nama i o našim znanjima.

Prva takva poruka poslata je 1974. godine na frekvenciji od 2380 MHz, a sastojala se od 1679 binarnih cifara. Kad se sve jedinice pretvore u crne a nule u bele tačke, dobija se crtež kao na slici 1.28, koji bi, uz malo detektivskog posla, inteligentna bića mogla da protumače kao atome i molekule, genetički molekul DNK, grubi prikaz Sunčevog sistema, čoveka i paraboličnu antenu radio-teleskopa Aresibo sa koga je poruka poslata.

Radio-signal ove poruke jači je 100 000 puta od signala standardnog televizijskog predajnika, ali on nije poslat ka bliskim zvezdama nego ka zvezdanom jatu M13 koje se sastoji od oko 300 000 zvezda. Njegova udaljenost je 13 000 svetlosnih godina, pa bismo u najboljem slučaju odgovor mogli da očekujemo tek kroz 26 000 godina!

Slika 1.29 Poruka koja će putovati 51 godinu

Posle ove poruke poslato je još mnogo poruka. Jedna od njih, koja prikazuje detaljniji izgled muškarca i žene (slika 1.29), poslata je ka zvezdama udaljenim „samo“ 51 svetlosnu godinu. Tako bismo već za 102 godine mogli da očekujemo odgovor.

Frank Stutman iz australijskog Centra za traganje za vanzemaljskom inteligencijom (engl. *Search for ExtraTerrestrial Intelligence*, SETI), izneo je mišljenje da su ove poruke zapravo upućene nama samima jer je mogućnost da ćemo ikada dobiti odgovor na njih suviše mala.

Ovakav sud ipak ne može da pokoleba ufologe-amatere. Na sajmu održanom u SAD, u organizaciji jednog udruženja koje traga za dokazima o posetama vanzemaljskih bića, mogli smo da se divimo njihovoj mašti, pa i da kupimo „svaštarije“ koje će nam pomoći da spremno dočekamo posetioce.

Nudilo se sve i svašta. Recimo, papirna kapa koja garantovano štiti od nekog dela odvaljenog sa svemirskog broda (kakvi se, inače, neprestano otkidaju i padaju nam na glavu). Proizvođač prilaže i pismenu potvrdu da će dati visoko novčano obeštećenje kupcu ako dokaže da je kapa bila neefikasna i da mu je baš deo vanzemaljske letilice razbio glavu. Tu su i različiti senzori koji će probuditi svakog spavača ako u blizini dođe do poremećaja gravitacionog ili magnetnog polja (što bi bio siguran znak da se u njegovo dvorište upravo spušta sumnjiva letilica) ili skrivene kamere koje će ostaviti video-zapis o tome kako su njihovog vlasnika oteli posetioци iz druge galaksije.

MARSOVCI USTUPAJU MESTO ROBOTIMA

Dok su se ljudi raspravljali oko toga da li Marsovci postoje, svetske svemirske agencije nisu gubile vreme na takve rasprave, nego su pokušale da stignu tamo i da se uvere na licu mesta.

Prvih pet pokušaja načinio je Sovjetski Savez od 1960. do 1962. godine. Svi su se završili neslavno jer nisu uspeli ni da napuste nisku Zemljinu orbitu i da se upute na dug put ka Marsu. Jedini izuzetak bila je misija Mars 1, koja je stigla do Marsa, a onda je, neposredno pred prolazak pored planete, izgubljen kontakt. Kakva zgodna osnova za teorije zavere!

NASA je tek u novembru 1964. godine uputila svoje prve dve misije. Prva je propala, ali je druga, lansirana samo 23 dana kasnije, uspela da prođe pored Marsa u julu sledeće godine i da načini prve snimke izbliza.

Prvi pokušaj da se na Mars pošalje rover (robotsko vozilo) načinio je Sovjetski Savez još 1971. godine. Sve je dobro prošlo, ali samo do sletanja na površinu Marsa, kad je lender Mars 2 načinio grub prilaz i razbio se o površinu planete zajedno sa roverom.

Bilo je još na desetine misija, neuspešnih i uspešnih, pa je tek 1996. godine NASA uspela da spusti prvi rover na površinu Marsa. Puna 84 marsovska solarna dana (jedan Sol je 39 minuta i 35 sekundi duži od Zemljinog dana) Mars Pathfinder je analizirao uzorke i slao snimke

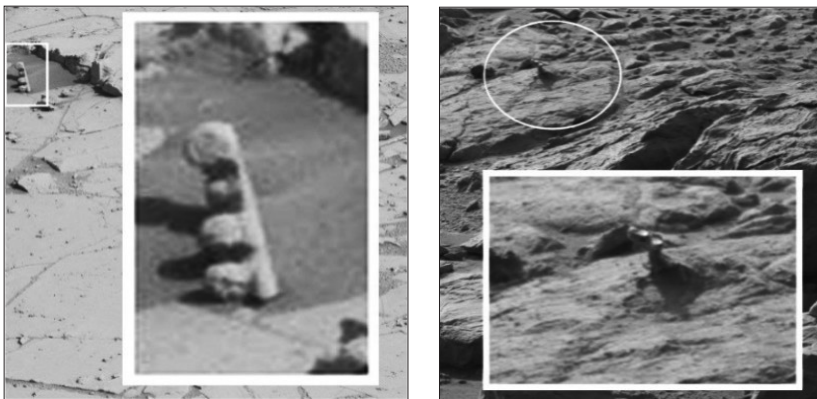
Slika 1.30 Površina Titana, snimljena sondom Huygens

načinjene na licu mesta. Na tim snimcima ipak nije bilo nikakvih Marsovaca, pa ni vidljivih tragova civilizacije.

Naučnici ipak nisu izgubili interes za daljim istraživanjem. Mnogo godina kasnije, po Marsu samostalno tumara nekoliko robotskih vozila i jedan helikopter (ovo je stanje iz 2023. godine) i oni složno pokušavaju da uvećaju naš fond znanja o drugim svetovima. Pored Marsa, poslate su i misije na Jupiter, Saturn, Uran i Neptun, sa zadatkom da se izvrši snimanje i merenja izbliza. Samo jedna od ovih misija imala je zadatak (i uspela) da spusti sondu Huygens na površinu drugog nebeskog tela – na Titan, najveći Saturnov mesec.

Dakle, ništa od snimaka malih zelenih čovekolikih bića s velikim elipsastim očima. Umesto toga, profitirala je nauka, koja će tako uspeti da dozna više i o planeti na kojoj živimo. Recimo, upoznavanje efekta staklene bašte na Marsu moglo bi da nam pomogne da sprečimo katastrofu i pomor živog sveta na Zemlji, a razvojem raketnog pogona i sistema osmatranja i osluškivanja svemira moći ćemo spremnije da dočekamo asteroide koji uvek prete da ugroze život na našoj planeti. Premija za nauku bila bi i ako bi se na Marsu (ili nekom drugom nebeskom telu u Sunčevom sistemu) otkrili mikroorganizmi ili bar njihovi tragovi, jer bismo tako doznali i mnogo o nastanku života na Zemlji. Ovo je još uvek predmet istraživanja i ne zna se kakav nas odgovor čeka.

Ufolozi, naravno, ne miruju. Oni pomno pretražuju svaki snimak koji su roveri napravili na Marsu i svakodnevno se javljaju sa bezbroj novih „otkrića“. Na sledećim slikama su samo neka od njih. Svako otkriće pokazuje poneki detalj koji liči na „nešto“. Možda to nije slučajno?

Slika 1.31 Snimci sa Marsa